XXXI ANUL XXXI

NR. 11—12 NOEMVRIE—DECEMVRIE 1941

REVISTA TEOLOGICĂ

IISUS HRISTOS CA PROFET

REDACȚIA ADMINISTRAȚIA

SIBIU, ACADEMIA TEOLOGICĂ ANDREIANĂ

REVISTA TEOLOGICA

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ ÎNTEMEIAT ÎN 1907

APARE LUNAR

SUB PATRONAJUL I. P. SF. MITROPOLIT NICOLAE AL ARDEALULUI

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:

ACADEMIA TEOLOGICĂ „ANDREIANĂ", SIBIU, STR. MITROPOLIEI 24—28

ABONAMENTUL PE UN AN: 250 LEI

Pentru studenţii în Teologie: 200 Lei

ÎNSCRISĂ ÎN REGISTRUL SPECIAL AL TRIBUNALULUI SIBIU SUB NR. 1—1938

ÎN ACEST NUMĂR:

IISUS HRISTOS CA PROFET

Ordinea articolelor e determinată numai de necesităţi tehnice

ANUL XXXI Noemvrie—Decemvrie 1941 Nr. 11—12

REVISTA TEOLOGICA

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ

REDACTOR: Prof. Dr. GRIGORIE T. MARCU

IISUS HRISTOS CA PROFET[1]

de

Protopop-Stavrofor Dr. DUMITRU STĂNILOAE
Rectorul Academiei teologice „Andreiane"

Nu există pe lume misiune şi demnitate mai înaltă decât aceea de învăţător.

Dar nu întrucât învăţătorul descopere o lume impersonală de idei şi cunoştinţe tehnice, ci întrucât se apleacă asupra unui suflet cu dragoste, făcându-l să crească până la înălţimea sa.

E o lucrare din dragoste spre tot mai multă dragoste. Ea porneşte din dragostea învăţătorului şi clipă de clipă, pe măsură ce creşte dragostea lui, se naşte şi cea a învăţăcelului, legând printr'o dragoste tot mai adâncă cele două suflete şi înfiinţând un raport de negrăită comuniune între ele. Drumul învăţăturii, ca adâncire a raportului între două persoane, este drumul spre comuniune, fiind şi drumul „mântuirii" uneia din cele două persoane, al creşterii ei la rang de subiect capabil de comuniune.

Invăţătorul e cel ce-şi apropie mai intim sufletul său de sufletul altuia, misiunea lui e slujba în favorul omenităţii, al desvoltării ei în fiecare ins. Deşi în raportul învăţător-învăţăcel, primul are o poziţie superioară, ultimul

[1] Din cartea ce va apărea: „Iisus Hristos sau restaurarea omului".

se simte la fel de fericit; nici cel dintâi nu observă în trăirea sa intimă și continuă superioritatea sa, nici cel din urmă inferioritatea sa. Fiecare uită de sine și vede numai pe celalalt, atârnându-și tot rostul existenții de el; nici unul nu se simte desavantajat. E o ierarhie fără distanță, fără mândrie și umilire.

Dacă este o inegalitate funcțională, ea constitue pentru cel superior o obligație de servire, nu un titlu de revendicări, iar la cel inferior ea e transformată în egalitate prin dragoste.

Respectul se împreună cu dragostea. Astfel raportul învățător-învățăcel e modelul desăvârșit al oricărei relații între ființele spirituale de grad deosebit.

Cât de departe de adevăr sunt teologii protestanți când despart cuvântul de dragoste, fie la Iisus Hristos, fie în propovăduirea Bisericii.[1]

Dacă Fiul lui Dumnezeu s'a întrupat și cu scopul de-a se face învățător al oamenilor, El a trebuit să ducă la ultimă desăvârșire chipul învățătorului, adică al împreunării cuvântului cu dragostea.

Dacă slujba de învățător e tot ce e mai nobil pe pământ, fiind legată de lumină și având ca scop creșterea omului spiritual în dragoste și comuniune, ea e dela Dumnezeu. Invățătorul continuă pe Dumnezeu în opera de modelare a omului creat de El. La Dumnezeu este izvorul învățăturii și El singur are dela Sine capacitatea de-a se face însuși Invățătorul desăvârșit al oamenilor, înființând între El și ei în formă perfectă raportul de Invățător și învățăcei. Dacă propriu învățătorului este să aibă dragoste față de învățăcei mai înainte de orice dragoste a învățăceilor față de el, Dumnezeu ca Invățător întrunește această însușire în grad suprem, neprimind și nefăcându-și atârnătoare dragostea Sa de a nimănui, cum e cazul la oameni.

[1] Vezi de pildă E. Brunner în cărțile: *Der Mittler* și *Wort und Mystik*, sau K. Barth, cari diluiază revelația divină în Hristos, văzând în El numai un cuvânt venit din depărtări inaccesibile omului, fără a aduce cu sine o apropiere mai simțită a lui Dumnezeu.

Am putea spune că funcţia de învăţător este generală între oameni. Fiecare om a fost sau este învăţător al unuia sau mai multor semeni şi nici unul nu e învăţător al tuturor. Astfel fiecare experiază răspunderea creşterii unor semeni, dar şi relativitatea capacităţii şi autorităţii sale de învăţător. Prin amândouă se susţine înlănţuirea oamenilor şi peste tot slujba de învăţător relativ, cu dublul ei aspect de răspundere şi dependenţă, e una din legile generale prin cari se realizează intimitatea între oameni, un element existenţial al structurii omului, indicând spre o origine divină şi cerând o împlinire printr'un Invăţător desăvârşit, care, trebuind să fie om, nu poate să nu fie Dumnezeu în acelaş timp. Implinirea aceasta a avut loc în Iisus Hristos. El fiind Invăţătorul absolut al oamenilor, n'a experiat dependenţa de alţi oameni în această privinţă, însă tocmai de aceea şi-a asumat în gradul suprem responsabilitatea faţă de ei, ceeace l-a legat de oameni mai mult ca pe oricare altul.

Ca profet s'a aşezat însă şi într'o stare de dependenţă dar nu faţă de oameni, ci faţă de Dumnezeu, însă din pricina oamenilor. Căci Iisus nu este un învăţător pur şi simplu, ci un profet. Iar profetul este mai mult decât un învăţător, este transmiţătorul unei învăţături dumnezeeşti, ca trimis al lui Dumnezeu. El nu-şi ia învăţătura din mintea omenească proprie sau a altora, nici din experimentul ştiinţific, ci o primeşte dela Dumnezeu direct, având prin urmare un caracter deosebit de tot ce se poate cunoaşte prin raţionament sau experiment omenesc. Invăţătura aceasta este superioară prin faptul că se referă la fiinţa şi la voia lui Dumnezeu şi contribue la mântuirea omului. Dar asupra acestor însuşiri cari deosebesc învăţătura profetului de toată învăţătura omenească, vom stărui mai încolo.

Aci remarcăm că profetul fiind un trimis al lui Dumnezeu, fiinţa lui e un semn că există o anumită împrejurare care împedecă o cunoaştere directă a lui Dumnezeu de către fiecare om. Această piedecă nu poate fi decât păcatul, odată ce simpla creaturitate a omului nu opreşte pe Dumnezeu să-l destineze la o viitoare uniune deplină cu Sine.

Este păcatul ca piedecă de origine voluntară umană, care însă a infectat și îngroșat puterea de înțelegere a omului. Căci realitatea pe care ar avea omul să o cunoască, chiar dacă n'ar sta în nimic altceva decât în comuniunea iubitoare cu Dumnezeu, nu o poate cunoaște întrucât nu se poate plasa în ea din pricina voinței sale egoiste. Voința lui Dumnezeu de a-l face pe om să o cunoască nu ajunge. Trebue să se silească și omul să se purifice de păcat, adecă de egoismul spiritual al mândriei și de egoismul sensual al plăcerilor și patimilor.

Cum pot totuși unii oameni, adică profeții, să-l cunoască pe Dumnezeu, ca la rândul lor să comunice voia Lui oamenilor? Faptul se explică întrucâtva din caracterul moral excepțional al celor chemați să fie profeți. Dată fiind voința lor întru totul înclinată spre Dumnezeu, chiar dacă Dumnezeu ar opera în ei o purificare printr'un act deosebit de rapid în eficacitatea lui, faptul acesta n'ar fi decât o excepție care confirmă atât păcătoșenia marei masse de oameni, cât și voința Lui de-a nu-i lăsa fără nici o comunicare dela Sine.

Profetul fiind un mijlocitor al lui Dumnezeu către oameni, e o demonstrație a păcătoșeniei lor, a separației între Dumnezeu și oameni. Acesta este un fapt care trebue subliniat. Dar tocmai pentrucă oamenii nu pot cunoaște pe Dumnezeu direct, cunoașterea lor poartă caracterul credinței. Profeții fac pe oameni să creadă, nu să știe; sau le transmit o cunoaștere întemeiată pe credință. Ei nasc, produc în oameni credința. Acesta este al doilea fapt. Și iată cum înțelepciunea lui Dumnezeu întoarce lucrurile astfel încât dintr'o situație desavantajoasă a oamenilor creează putința ca să-l cunoască prin credință, adică în chipul în care îi face să vieze. Fie deci că l'ar cunoaște pe Dumnezeu direct, fie că îl cunosc prin credință, mijlocind profeții, rezultatul este acelaș: viața în cei ce-l cunosc. Dumnezeu nu poate fi cunoscut fără ca cunoașterea Lui să nu fie viața.

Chiar și cunoașterea profetului are mai mult un caracter de credință, decât de experiență, de vedere directă. El se prezintă oamenilor cu o certitudine în care pipăim

bărbăţia voluntară a credinţii. Din certitudinea lui se aprinde certitudinea celor ce-l ascultă. E drept că Sf. Scriptură descrie diferite experienţe tainice şi vederi ce le-au avut profeţii. Dar acestea nu exclud credinţa, ci o implică. Dumnezeu tot nu se arăta descoperit El însuşi. Trebuia profetului credinţa ca să admită că sub toate aceste figuri e Dumnezeu. Epistola către Evrei cap. 11 vorbeşte apriat despre credinţa prorocilor (în special vers. 32 urm.). Aceasta ne confirmă teza că, dată fiind păcătoşenia oamenilor, nu există unul care să-l vadă pe Dumnezeu descoperit. Profeţii nu fac excepţie. Desigur nu putem reduce experienţa dialogului cu Dumnezeu, pe care o au profeţii, la o simplă credinţă asemănătoare cu a celorlalţi oameni. Este un fel de experienţă a realităţii, a prezenţii divine, o „vedere", dar totuşi nu aşa încât credinţa să nu fie necesară. Dealtfel credinţa fiecărui om este un fel de experienţă tainică ce s'a produs şi persistă în suflet despre realitatea lui Dumnezeu şi despre comunicarea celor crezute, prin El. Credinţa are un caracter dialectic, fiind pe de oparte credinţă în sensul precis al cuvântului, pe de alta experienţă, „vedere" tainică a celor ce nu se pot vedea.

Dat fiind că omul creşte cu adevărat la rangul de subiect responsabil faţă de Dumnezeu şi de semeni prin credinţă şi tot ea este puntea care leagă în chipul cel mai tainic şi mai intim sufletul celui ce o transmite şi pe al celui ce o primeşte, profetul se prezintă ca cel mai înalt dintre învăţători. Spre deosebire de vedere, credinţa avizează pe om la semenul lui. Prin vedere, prin ştiinţă cei păcătoşi nu pot ieşi din păcatul lor, care constă în mândrie, în egoism, în primirea şi gustarea izolată a unui bun spiritual. Numai credinţa îi aduce în comuniune, numai ea îi scoate din păcat.

Profetul este, astfel, pe de o parte un om smerit. El nu „ştie", ci „crede". El nu se bizue pe descoperirile şi raţionamentele sale, ci pe ceeace-i comunică Dumnezeu. Dar pe de alta este omul celor mai depline certitudini. La fel, pe de o parte el nu demonstrează prin raţionamente sau intuiţii învăţăturile sale, ci afirmă certitudinile sale, dar pe de altă parte, sau tocmai de aceea, este învă-

țătorul care întrece pe orice învățător omenesc, creind în semeni aceleași certitudini, născându-i la rangul de adevărați oameni și legându-i cu sine și între ei cu o dragoste adâncă, sinceră și netrecătoare.

Despre Iisus Sf. Scriptură ne spune că este supremul profet. Trebue să aflăm la El deci atât smerenia profetului, cât și însușirile cari îi dau locul suprem între profeți.

De fapt Iisus ca profet, ca tălmăcitor omenesc al voii dumnezeești, deși este însuși Fiul lui Dumnezeu, e totuși „trimis“ de Tatăl și deci împlinește această chemare în necontenită legătură cu Tatăl. El se așează în situație smerită față de Tatăl, cere încuviințare Tatălui să descopere tainele divine și asigură pe oameni de dragostea mântuitoare a Tatălui, încrezător în consimțământul Lui.

Astfel rugăciunea lui Iisus către Tatăl e nu numai manifestarea servirii Sale arhierești, ci și a celei profetice. Rugăciunea este o intersecție a acestor două demnități ale Sale. Dacă prin servirea arhierească se prezintă lui Dumnezeu, în numele oamenilor, iar prin chemarea profetică se prezintă oamenilor ca un trimis al lui Dumnezeu, în fond se tratează în ambele cazuri tot despre un om, despre Omul care a fost cu adevărat consimțit de Dumnezeu, să mijlocească împăcarea, apropierea între Dumnezeu și oameni.

Iisus nu este un învățător care să nu mai trimită la nimeni în afară de El, atențiunea oamenilor. Prin aceasta se micșorează în fața oamenilor, se prezintă în numele Tatălui, făcându-se învățător și întru smerenie, și întru necesitatea ca fiecare om să se razime pe Dumnezeu și nu pe sine în problemele de cari atârnă destinul lui vecinic.

Dar caracterul de mijlocitor între Dumnezeu și oameni al lui Iisus ca profet constă mai ales în faptul că El tălmăcește prin mijloacele ființii Sale omenești tainele voinții divine. El Insuși ca subiect unic al celor două firi este astfel conștient că e nu numai Dumnezeu, ci și mijlocitor al lui Dumnezeu, întrucât nu desvălue dumnezeirea așa cum este în Sine oamenilor, ci o manifestă prin posibilitățile naturii omenești. Cel ce vorbește oamenilor e Dumnezeu, dar e Dumnezeu în rol de profet, de tălmăcitor al dum-

nezeirii Sale și al întregei sfinte Treimi. El este Dumnezeu și profet în acelaș timp, descoperitor și acoperitor al dumnezeirii, Dumnezeu ce se îndeletnicește singur cu descoperirea Sa, dar totuși prin tălmăcire, prin mijlocire, fiindu-și singur tălmăcitor și mijlocitor. Prin tot ce spune și arată oamenilor le îndreaptă atenția la ceeace e dincolo de cuvânt, de arătare văzută. Dumnezeirea e dincolo. Cuvântul Său e numai mijlocire. Slujba Sa de învățător al celor dumnezeești e una de mijlocire, de caracter profetic, nu de arătare neacoperită. El are continuu conștiința acestei misiuni și lucrări. Expresia și arătarea omenească nu sunt prin ele înseși dumnezeirea; tot ce e omenesc de altfel nu are drept de ultimă instanță în slujba de învățare a celor dumnezeești, ci indică la ceeace e deasupra sa. Iisus ca învățător-profet nu vrea să se oprească atențiunea oamenilor la Sine, în înfățișarea și cuvântul Său omenesc, ci o trimite mai sus, la ceeace nu se poate vedea și exprima, la Dumnezeu, adică și la Sine considerat ca mai mult decât e văzut și auzit, mai mult decât „Hristos după trup" (II Cor. 5, 16).

Se vede din cele spuse atât ceeace are comun Iisus cu profeții, cât și ceeace îl arată ca profetul suprem. El e tălmăcitor, mijlocitor, trimis al lui Dumnezeu să învețe pe oameni, nu se prezintă ca Dumnezeu descoperit, ci trimite la dumnezeire ca la o realitate dincolo de cuvântul și înfățișarea Sa după trup. E o coborîre la nivelul omului. Dar în acelaș timp Profetul acesta e însuși Dumnezeu. El trimite atențiunea mai sus de cuvântul și de înfățișarea Sa omenească, dar nu dincolo de Sine ca subiect (nu numai uman ci și divin) și nu pe o cale străină de cuvântul și de înfățișarea Sa. La baza lor, la izvorul lor este El. Trimite și la Tatăl, dar tot prin Sine.[1]

Intrucât e profet, intrucât așadar nu înfățișează descoperit pe Dumnezeu, ci prin tălmăcire, El trebue crezut ca și profeții. Intocmai ca aceia nici El nu demonstrează

---

[1] Ev. Io. 14, 8-9: „Filip îi zice atunci: Doamne arată-ne nouă pe Tatăl și ne este deajuns. Ci Iisus îi răspunde: Sunt cu voi de atâta vreme, Filipe, și tu nu m'ai cunoscut? Cel ce m'a văzut pe mine, a văzut pe Tatăl".

prin raționamente și intuiții, ci afirmă certitudinile Sale. Și puterea tainică a acestor certitudini face să se nască și în sufletele auzitorilor certitudini identice, fără să fie lipsă de demonstrații. Căci certitudinea însăși are și dă ceva din ceeace se cheamă experiență, vedere, ceva chiar superior „experienții", „vederii" raționale sau științifice. Iisus se înțelege că are numai „vedere“, nu și credință în sensul precis, ca ceilalți profeți. Dar întrucât nu poate deplasa „vederea" Sa, așa cum e în sine, auzitorilor, ci le-o tălmăcește învăluită în certitudinea Sa, aceștia nu pot să și-o însușească decât prin credință. Este însă o deosebire între credința ce-o acordă auzitorii profeților și lui Iisus ca Profet-Dumnezeu. Deosebirea stă nu atât în faptul că certitudinea care emană din Iisus e de altă intensitate și „vederile“ dumnezeești ce li le tălmăcește au o amploare, o limpezime și adâncime neasemănat mai mari, ci mai ales în faptul că profetul nu pretinde credința „în persoana“, ci numai „în comunicarea sa“.

Tălmăcirea profetului nu se referă la persoana Sa. Firul ei duce spre Dumnezeu pe o cale exterioară profetului și la un subiect altul decât al lui. Increzător în cuvântul profetului, auzitorul uită de profet și se duce cu credința în direcția în care îl îndreaptă acest cuvânt. Mijlocirea profetului ține doar o clipă. După ce-a indicat pe Dumnezeu se dă la o parte.

Iisus însă pretinde credința nu numai în cuvântul, ci și în persoana Sa. El cheamă pe auzitor prin cuvânt de fapt mai sus de cuvânt, dar totuși spre Sine ca Dumnezeu, întrucât El și în El e Dumnezeu și nu afară de El. El e trimis al Tatălui, vrea să arete lumii pe Tatăl, dar Tatăl e în Sine. Cuvântul rostit de El nu servește ca o indicație desfăcută de El. Cuvântul nu arată o țintă înafară de El, nu tălmăcește o realitate străină, ci pe El însuși. Cel ce vorbește și cel despre care se vorbește nu sunt doi, ci unul și acelaș.

La profet cuvântul e al omului, iar Dumnezeu e realitate străină de om.

La Iisus ca Profet-Dumnezeu între cuvânt și Dumnezeu nu mai e o dualitate; cuvântul e al lui Dumnezeu,

nu al omului și în el e Dumnezeu nu omul, de aceea Dumnezeu nu trebue căutat într'o direcție străină de subiectul care l-a rostit, ci e însuși cel care l-a rostit. Cuvântul nu mai e gol de Dumnezeu, ca simplă săgeată spre El; ci are ca suport pe Dumnezeu. Cuvântul în acest caz nu mai are valoarea pe care o are detașat de cel ce l-a rostit, ci întrucât e una cu subiectul ce-l rostește. Când e rostit, cuvântul lui Iisus cuprinde în el realitatea dumnezeească. Cuvântul și Dumnezeu sunt una. Auzitorii profeților credeau în cuvântul lor ca într'o indicație spre Dumnezeu. Auzitorii lui Iisus credeau în cuvântul Lui ca manifestând pe Dumnezeu însuși. Cuvântul îi lega de cuvântător, nu-i trimițea dela el. Cuvântul profetului nu te poate elibera de conștiința că ceva omenesc se așează între tine și Dumnezeu. Cuvântul lui Iisus te pune nemijlocit înaintea lui Dumnezeu. E o indisolubilă uniune între cuvânt și realitate, între cuvânt și Dumnezeu. De unde în deobște cuvântul e al omului, îndrumând ca la ceva străin la Dumnezeu, în Iisus cuvântul omului fără să înceteze de a fi al omului e și al lui Dumnezeu, căci omul care vorbește în acest caz e totodată și Dumnezeu.

Dialectica revelației lui Dumnezeu prin Iisus Hristos ca supremul Profet se prezintă deci astfel: Dumnezeu se descopere aci direct, nu e la spatele unui subiect omenesc. Dumnezeu e însuși cel ce vorbește oamenilor. Aceasta e experiența tainică ce se dobândește prin credință în fața lui Iisus. Cuvântul însă e omenesc. Taina stă în faptul că deși cuvântul nu cuprinde arătarea descoperită a lui Dumnezeu, deci apelează la credință, totuși produce certitudinea și experiența că cel ce-l rostește e Dumnezeu. Ceeace se vede și se aude e mediu și instrument omenesc, dar acest instrument omenesc produce, ca o certititudine, ca o experiență, credința că e mânuit de subiectul dumnezeesc. Dumnezeu „se descoperă" cu alte cuvinte în Iisus Hristos ca subiect, dar nu ca realitate văzută. De prezența lui Dumnezeu ca subiect e sigur credinciosul, pe El ca subiect îl cunoaște, îl experiază, chiar dacă nu vede dumnezeirea.

Desigur descoperirea subiectului nu stă în „vederea" lui. Subiectul nu se împărtășește simțurilor. Constatarea

prezenții subiectului are un caracter spiritual-etic. In general subiectul altora îl constatăm pe măsură ce devenim noi înșine subiect, contribuind în mare măsură credința, lăsând să răsune în adâncul nostru etic realitatea altuia ca revendicare, ca poruncă, nu ca lucru ce ne stă la discreție. Subiectul lui Dumnezeu ni se descoperă în Iisus ca o revendicare copleșitor de puternică, ca un Stăpân absolut al nostru. Dumnezeu se descoperă ca subiect în Iisus, prin cuvântul Lui, celui ce se simte copleșit de șuvoiul de stăpânire, de autoritate poruncitoare ce emană dela El înfingându-se în inima proprie. (Observăm iarăși cum demnitățile lui Iisus se întâlnesc, sunt ca un poliedru; Iisus ca profet e și împărat). Intrucât Iisus se prezenta ca un om și grăia prin cuvinte omenești, Dumnezeu nu se vedea. Dar întrucât unii oameni s'au simțit înaintea acestuia om ca înaintea lui Dumnezeu, El s'a descoperit. Pentru cei cărora s'a descoperit subiectul dumnezeesc în omul Iisus, cuvintele prin cari experiau autoritatea dumnezeească a acestui subiect, nu mai erau cuvinte omenești ci dumnezeești. Ei nu mai puteau distinge între cuvintele Lui ca sunete omenești și subiectul Lui ca Dumnezeu. Autoritatea Lui dumnezeească sta în cuvinte. Ea nu se putea manifesta decât în ele. Cuvântul omenesc al lui Iisus fiind mijlocul necesar al arătării lui Dumnezeu între oameni ca profet, al descoperirii Sale ca subiect în starea de păcat în care se află oamenii, este însuși subiectul divin în manifestarea Lui între oameni. El a fost impropriat de Dumnezeu, făcut chip de arătare al Său între oameni.

Cuvântul lui Iisus, deși omenesc, avea în el ceva ce întrecea omenescul. „Mulțimile stăteau uimite de învățătura lui, căci îi învăța ca unul care are putere și nu ca învățații lor", spune Evanghelia (Mt. 7, 29).

Soeren Kierkegaard a vorbit de un incognito desăvârșit al lui Dumnezeu sub înfățișarea de om (în opera Einübung in Christentum) și ca urmare el a socotit credința ca un act de pură și eroică decisiune a credinciosului, ca o săritură în gol, cu încrederea că va găsi solul tare. Iisus apărea exclusiv ca om. Atât contimporanii Lui cât și noi nu ne putem sprijini pe nimic din manifestările

Lui în hotărârea de-a crede. Ea se alimentează exclusiv din îndrăsneala, din capacitatea noastră de risc.

Dar atunci am putea să credem oricărui alt om smerit că e Dumnezeu. Credința ar fi un act cu totul subiectiv, arbitrar. Oricât ar fi vrut însă Kierkegaard, sau după el teologii protestanți dialecticieni, să înlăture orice sprijin obiectiv al credinții în Iisus ca Dumnezeu, tot au trebuit să admită unele. Așa de pildă nici un alt om pe lume, care s'a comportat cu seriozitate și nobleță morală, n'a afirmat că este Dumnezeu, afară de Iisus. Dacă nu altul, cel puțin acest element îl admit toți teologii amintiți ca motiv obiectiv pentru care „îndrăsnesc" să creadă chiar pe Iisus ca Dumnezeu și nu pe oricare alt om. Kierkergaard își mai sprijină „îndrăsneala" credinții și pe unicitatea morală a lui Iisus. El a făcut în teologia protestantă cel mai mare caz de Iisus ca „model" de viață. Dar acesta este unul din criteriile obiective clasice ale veracității, ale demnității de crezare a unui mijlocitor al Revelației.

Deci și după acești teologi a fost ceva în manifestările lui Iisus care-l ridica peste orice om. Admit și ei că auzitorii au făcut experiența aceasta. Atunci Dumnezeu n'a mai fost într'un incognito absolut.

Tot teologii dialecticieni acordă pe de altă parte cuvântului lui Iisus virtutea de-a fi creat în auzitori și de-a crea până azi în oameni certitudinea că El e Dumnezeu, deci văd în acest cuvânt o putere deosebită decât cea din cuvintele oamenilor. Cuvântul omenesc s'a făcut deci mijloc de revelare al lui Dumnezeu, de revelare ca subiect, nu de arătare, dar totuși nu de simplă afirmare, ci de creare a unei experiențe, a unei „vederi" în sufletele auzitorilor.

Desigur credința, în sensul precis al cuvântului, e necesară. Oricât de copleșitor s'ar fi manifestat prin cuvânt și faptă Iisus Hristos, o rea voință putea luneca de sub puterea graiului și manifestării Sale de subiect dumnezeesc.

In faptul că nu toți au fost obligați să constate că Iisus e Dumnezeu, stă cauza pentru care amintiții teologi protestanți ar vrea să socotească pe Dumnezeu cu totul incognito în Iisus și credința ca fiind exclusiv un act de îndrăsneală

subiectivă. Fenomenul acesta se explică însă suficient dacă luăm în considerare și factorul păcat din om. Revelațiunea se prezintă de fapt cu criterii și însușiri obiective cari o disting de tot ce e simplă manifestare omenească, însă experiența de către om a acestor criterii și însușiri obiective e în funcție de voința omului de-a călca peste orgoliul egoist și autonomist. Dacă vrea cineva să asculte cu seriozitate cuvântul lui Iisus, biruindu-și ușurătatea prejudecăților păcătoase, nu se poate să nu facă experiența că aci îl întâmpină o realitate supraomenească. Credința e și chestiune de voință, căci tot ce spune și face Iisus poate fi lăsat să lunece peste epiderma auzului și văzului, sau poate fi răstălmăcit, subtilizându-se tot ce are deosebit — și astfel ea e act de deciziune — dar nu e mai puțin adevărat că, chiar prin faptul că e necesară această ușurătate pentru fofilarea a ce prezintă deosebit de tot ce e omenesc Iisus, acest ceva deosebit există și dacă omul nu se silește să-l bagatelizeze, ci îi acordă atențiunea cuvenită, face experiența care îi întemeiază *credința*. Este așadar întâi ceva obiectiv în manifestarea spirituală a lui Iisus care ciocănește la ușa inimii, a voinții noastre și ne surprinde. Acesta e primul moment al raportului omului cu Iisus. Al doilea moment este atitudinea pozitivă sau negativă față de acest ceva obiectiv. Firească este mișcarea pozitivă a ființii noastre, care e o prelungire a momentului de surpriză, o recunoaștere a elementului de noutate absolută care ne întâmpină din Iisus Hristos. Atitudinea negativă este o retezare, o stăvilire a primului flux al ființii noastre și o acoperire a elementului de supra omenitate care ne surprinde în Iisus Hristos, deci este o pornire nefirească, dar potrivită cu obișnuința noastră de amorțire în păcat, de opacitate față de tot ce ar încerca să spargă orizontul nostru egoist și comoditatea noastră autonomistă, ce nu voește să accepte un Stăpân și încă unul absolut cum e Dumnezeu.

Astfel credința în Iisus Hristos ca Dumnezeu, sau experiența pe care se întemeiază, și cu care e una credința, se naște din doi factori: unul obiectiv și altul subiectiv. Prin factorul subiectiv e văzut cel obiectiv. De aceea aparenta

lui valoare de factor decisiv sau chiar unic. Aceasta însă nu înseamnă că factorul subiectiv s'ar putea produce fără prealabila existență a celui obiectiv. Factorul subiectiv e stimulat de cel obiectiv, fără ca acesta să-l silească pe cel dintâi a se produce.

* * *

Rezumând cele spuse despre Iisus ca profet în raport cu ceilalți profeți, comun cu ei are următoarele:

1. Iisus oferă ca și profeții o cunoaștere a lui Dumnezeu prin tălmăcire în graiu omenesc, prin mijlocire, nu prin arătare, constituind astfel o smerire a Fiului lui Dumnezeu la nivelul oamenilor.

2. Deaceea el naște credința, certitudinea în oamenii cari *voesc* să creadă, nu vederea pe care *trebue* să o admită oricine. Dar chiar prin aceasta primirea celor dumnezeești e un pas de ieșire din păcat. Tocmai împrejurarea că omul din cauza păcatului nu e în stare să „vadă" cele dumnezeești, deci trebue să i le apropie cineva prin credință, Dumnezeu o folosește pentru scoaterea lui din păcat.

Dar Iisus depășește pe toți profeții, fiind supremul și ultimul Profet, întrucât:

1. Mijlocește legătura și tălmăcește voia lui Dumnezeu cătră oameni, nu ca pe a unui subiect străin, ci ca pe a Sa.

2. Revelația divină pe care o realizează El este, deaceea, nu numai cea mai deplină posibil, prin amploarea și limpezimea ei, ci și de alt caracter, întrucât prin El oamenii fac experiența raportului de eu-tu cu Dumnezeu. Când o persoană ne vorbește direct și nu prin intermediar, experiem realitatea ei într'un mod cu mult mai intensiv. Și prin profeți dobândim certitudinea că Dumnezeu e subiect, deci tocmai ceeace aflăm și prin Iisus. Dar prin profeți experiem pe Dumnezeu ca pe unul care a vorbit adineauri cu un semen al nostru, însă acum a plecat întorcând spatele. In Iisus îl avem pe Dumnezeu permanent cu fața cătră noi, vorbindu-ne fiecăruia, îl avem în maximă apropiere și nu la distanță de noi.

3. Profetul ne leagă de sine prin certitudinea ce ne-o transmite și o avem în comun cu el despre Dumnezeu ca Stăpân al tuturor. In ultima analiză privim însă toți dincolo de profet, spre Dumnezeu care e în afară și pe deasupra comuniunii noastre omenești. Iisus ne leagă de sine ca de centrul ultim. El nu ne dă numai certitudinea despre Dumnezeu, ci, întrucât ne așează în comuniune cu Sine, ne așează în comuniune cu Dumnezeu.

4. Astfel Revelația în Iisus e totodată mântuire, căci pe când profetul e un om pe care Dumnezeu îl pune să vorbească pentru Sine, aici vorbește El însuși. Cuvintele aici formează puntea de comuniune și deci de putere dela El la oameni. Cuvintele omenești nu mai sunt ceeace îl desparte pe Dumnezeu de oameni, ci ceeace îl pune în legătură directă cu ei.

Profetul, arătând pe Dumnezeu ca pe Cel ce caută să-și facă cunoscută voia Sa oamenilor și ca pe Cel ce prin credință vrea să-i scoată din egoismul păcatului, în comuniunea dragostei și a încrederii, dar nerealizând însuși această comuniune cu Dumnezeu, e un început care își cere continuarea, o făgăduință care își cere împlinirea. Profetul e premergătorul intrării lui Dumnezeu însuși în comuniune cu oamenii, în singurul mod posibil, prin întrupare. Dacă admitem profetul, dacă recunoaștem că Dumnezeu a căutat să vorbească oamenilor prin gură de om, nefiind altă posibilitate, în mod necesar trebue să admitem și coborârea Sa între oameni în rol de Profet. Dacă admitem peste tot o Revelație divină prin om, trebue să admitem întruparea Lui Dumnezeu ca împlinire a ei, a sensului ei; dacă negăm întruparea lui Dumnezeu, negăm implicit orice Revelație prin mijlocirea subiectului omenesc.

Dar prin aceasta negăm cel mai profund temeiu al încrederii omului în om, al referirii unuia la altul. Raportul între eu-tu nu mai e zidit pe faptul fundamental că numai prin el se comunică certitudinea de credință dela unul la altul. Fără Revelația prin om, fără profet, se destramă comunitatea omenească și în general dispare de pe lume certitudinea în existența lui Dumnezeu ca putere

susținătoare a societății omenești. Dacă negăm necesitatea și rostul profetului, nu mai apare ca necesară și nici chiar ca posibilă, nici întruparea. Aci stă unul din cele mai puternice argumente pentru divinitatea Vechiului Testament, pe cari unii ar vrea să-l înlăture.

Numai Revelațiunea prin om sfințește și întemeiază raporturile între oameni, numai când Dumnezeu face pe om instrumentul descoperirii Sale altui om, dând cea mai înaltă acoperire acestei monede circulatorii care e fața omului, acordă fiecărui om o înaltă valoare în ochii semenului. Iar această voință de valorificare a omului în fața semenului nu se realizează deplin decât prin arătarea lui Dumnezeu însuși ca *tu* omenesc, întrunind într'o unitate subiectul omenesc cu subiectul dumnezeesc, ca desăvârșire a ideii de profet.

Ne vom opri acum și la caracterul și cuprinsul învățăturii pe care a dat-o oamenilor ca Profet suprem Iisus Hristos. Desigur că ea nu e dată pentru a fi folosită ca un corp de doctrină de sine stătător, ci ca o manifestare mereu actuală a Fiului lui Dumnezeu devenit om. Nu e mai puțin adevărat însă că nu putem fi indiferenți la ce-a spus și la ce spune Iisus Hristos. Importanță covârșitoare are faptul că Dumnezeu a binevoit să intre în comuniunea dialogului direct cu omul. Dar comuniunea aceasta nu poate fi considerată ca un cadru care s'ar fi putut umplea cu indiferent ce împărtășire de cuvinte. Intre faptul dialogului direct și permanent între Dumnezeu și om și între caracterul și cuprinsul „învățăturii" comunicate în cadrul lui este o strânsă legătură; am putea spune că ultima nu e decât o explicitare a primului și a temeiurilor și scopurilor lui. Noi totuși n'am putea deriva învățătura din simpla comuniune dacă aceasta n'ar fi avut de pildă timpul necesar să se expliciteze.

Deaceea este de cea mai mare importanță preocuparea cu învățătura, dar totdeauna în funcție de comuniunea pe care o exprimă și o luminează și o urmărește, fiind o învățătură care servește astfel vieții, raportului viu între ascultător și cel ce o împărtășește.

In învăţătura Sa Iisus spune cine este, cine l-a trimis între oameni şi cu aceasta descopere taina Sf. Treimi, dragostea Ei faţă de omul căzut, scopul pentru care s'a întrupat Fiul, adecă mântuirea oamenilor, calea pe care va realiza această mântuire, cuvântul nefăcând decât să premeargă şi să tălmăcească fapta de dragoste şi jertfa Sa. Mai departe ea cuprinde îndemnuri către om să nu respingă dragostea lui Dumnezeu, apeluri la intrarea în comuniune cu El prin credinţă şi dragoste.

Toată învăţătura Sa poate fi considerată fie ca descoperire supremă — în limitele permise de capacitatea omului pământean — a lui Dumnezeu, fie ca mijloc spre mântuirea omului, întrucât descoperirea nu are alt scop decât mântuirea. Revelaţia e prezentarea lui Dumnezeu în lucrarea mântuirii omului şi explicitarea acestei lucrări. Inţelegerea învăţăturii, ca înţelegere a lucrării mântuitoare a lui Dumnezeu şi cu aceasta a tuturor temeiurilor acestei lucrări cari stau în fiinţa şi voia Lui, o are într'un grad suficient numai celce se află sub însaşi lucrarea divină, adecă în dialogul mântuitor, în raportul faptic cu Dumnezeu care ni se revelează mântuindu-ne şi ne mântue revelându-ni-se. Cine rămâne simplu spectator, angajându-şi numai raţiunea întru înţelegerea învăţăturii, nu pricepe esenţialul, multe i se par absurde, iar cele potrivite raţiunii sale, îi rămân teorii moarte. Numai cine se lasă răpit întreg în raportul viu cu Dumnezeu pricepe. Deaceea spune Evanghelia: „Căci dela pâni nu pricepuseră nimic, *deoarece inima lor era învârtoşată*" (Mc. 6, 52). Şi deaceea prevesteşte Iisus că învăţătura Sa o vor pricepe ucenicii când se va pogorî Duhul Sfânt (Io. 14, 26). Iisus n'a venit să dea doar minţii o nouă doctrină, nici să răspundă la fel şi fel de întrebări ale curiozităţii intelectuale. Unei singure întrebări a venit El să-i dea răspunsul, dar celei mai mari, mai fundamentale, mai chinuitoare, întrebării care frământă nu numai mintea, ci omul total, ridicându-se permanent din adâncul lui, nu dela periferia mintală. Este întrebarea omului: ce să fac ca să mă mântuesc? Iar răspunsul lui Iisus, care n'a fost nici el un răspuns teoretic, ci o lucrare divină, tălmăcită prin învăţătură, n'a fost un

îndemn la însușirea unei doctrine, ci la intrarea în raportul de dragoste cu Dumnezeu, la așezarea omului în relație vie cu lucrarea mântuitoare a Lui. Iisus n'a spus tânărului care l-a întrebat ce să facă să moștenească viața de veci: „Memorizează bine doctrina mea" ci „iubește pe Dumnezeu din toată inima ta, din tot sufletul tău și din toată suflarea ta, iar pe aproapele ca pe tine însuți".

Această intrare în raport cu Dumnezeu Mântuitorul nu exclude cunoașterea, ci deabia ea înseamnă cunoașterea adevărată a lui Dumnezeu: *„Iar viața veșnică aceasta este: ca să Te cunoască pe Tine unul, adevăratul Dumnezeu și pe Iisus Hristos, pe care l-ai trimis"* (Io. 17, 2).

LA ORIGINILE EXEGEZEI ROMANO-CATOLICE A TEXTULUI „TU EŞTI PETRU"

(Mateiu XVI 18—19)[1]

de

Preot Dr. HARALAMBIE COJOCARU

Asistent universitar

3. ORIGINEA NEO-TESTAMENTARĂ A PRIMATULUI PAPAL

Realizarea acestei opere îi aparţine lui Zosima, urmaşul lui Inocenţiu I. Ea va fi desăvârşită de Bonifaciu I, urmaşul lui Zosima. Aceştia doi reprezintă deci a treia etapă în evoluţia primatului papal, adică ei fac din textul „Tu eşti Petru" temelia divină a acestui primat.

a) Zosima şi textul „Tu eşti Petru". Ideile lui Zosima[2] trebuiesc căutate în cele câteva epistole pe care le-a scris şi pe care le avem păstrate.[3] In 418 se ţinea la Cartagina un sinod african având să rezolve chestiuni teologice importante, ca acelea a păcatului original şi a graţiei divine, ridicate de Pelagius şi de ucenicul său Celestius. Sinodul era prezidat de Aurelius episcopul Cartaginei, care era şi primatul întregii Africe creştine. Sufletul acestui sinod, ca şi al celorlalte sinoade africane din vremea aceea, era fericitul Augustin, care, dacă a reuşit să limpezească aceste probleme atât de delicate, a putut să-şi spună cuvântul şi asupra textului „Tu eşti Petru".

Sinodul acesta apare ca o puternică reacţiune contra hotărârilor luate de Zosima în chestiunea lui Celestius care,

---

[1] Urmare şi sfârşit dela pag. 432.

[2] Zosima a condus Biserica Romei numai un an (417-418), în care timp n'a putut decât să-şi schiţeze ideile.

[3] P. L. t. XX; vezi *Erich Caspar*, Geschichte des Papsttums, t. I, Leipzig 1930. Hefele-Leclercq: Histoire des Conciles t. II 1, Paris, 1907 p. 189; *Wladimir Guettée*, o. c.; *L. Duchesne*, Histoire ancienne de l'Eglise t, III, ed. 5, Paris, 1911; *Pierre Battifol*, Le siège apostolique t. I-II, Paris, 1924; *Johannes Haller*, Das Papsttum, Bd. I, Stuttgart, 1934; Eusebiu Popovici, Istoria bisericească, vol. II, Bucureşti, 1926.

venind la Roma, a reuşit să atragă de partea sa pe episcop şi să-l convingă a condamna toate hotărârile anterioare luate împotriva sa de Inocenţiu şi de episcopii africani.

Răspunsul pe care Aurelius al Cartaginei l-a dat lui Zosima, căruia îi impută uşurinţa şi neîndemânarea ca şi lipsa de pricepere teologică într'o atât de gravă problemă, l-a făcut pe acesta să reflecteze.[1] Dealtfel Aurelius îi atrage atenţia că episcopul Romei dator este să binevoiască a face ca răspunsul să-i sosească cât mai degrabă la Cartagina, mai înainte ca sinodul, convocat pentru luna Mai, să-şi înceapă lucrările. Aşa se explică de ce Zosima, prins ca într'un cleşte pe deoparte de dovada convingătoare a falsului săvârşit de Celestius, ca şi de vădita incapacitate a papei de a înţelege astfel de probleme, iar pe de altă parte de hotărâta ripostă ce i-a dat primatul Africei, se hotărăşte să răspundă printr'o scrisoare din 21 Martie 418.[2] Este documentul care priveşte chestiunea urmărită aci.[3]

Tonul epistolei este cu totul altul decât în celelalte două epistole anterioare trimise africanilor. Se con-

---

[1] Cf. *L. Duchesne*, op. cit. t. III, pag. 235, spune că documentul pe care Aurelius l'a trimis la Roma datează din cursul iernii lui 418. Este vorba de o scrisoare foarte lungă care s'a pierdut, dar care este caracterizată în răspunsul papei ca şi la Augustin: Contra duos epistulas Pelagianorum, II, 5. Zosima a primit pe lângă acest document şi altele informaţiuni care l-au făcut să revină asupra hotărîrilor de absolvire a lui Celestius. Vezi şi *Hefele*, op. cit. t. II. 1, pag. 189-191. Cele două scrisori ale Romei au sosit la Cartagina în toamna lui 417 sau la începutul lui 418. Aşa se explică faptul că Aurelius a avut timpul necesar să adune în grabă un număr de episcopi cu cari a redactat o scrisoare, document pierdut dealtfel, foarte lungă, pe care a trimis-o la Roma. — Răspunsul acestei replici date de Aurelius constitue scrisoarea lui Zosima din 21 Martie 418. Scrisoarea lui Zosima se găseşte la sfârşitul operei lui Augustin, t. x. Apendice, ed. St. Marn şi în Mansi, t. II, col. 366. In acest răspuns, papa exaltă demnitatea sa în termeni măreţi: „Autoritatea noastră fiind atât de mare, încât nimeni nu se poate îndepărta dela judecata noastră, n'am făcut nimic decât din propria noastră plăcere".

[2] Răspunsul papei a sosit la Cartagina la 29 Aprilie 418, în ajunul unui mare sinod, convocat pentru 1 Mai 418, a cărui reuniune, anunţată fără îndoială lui Zosima, trebuia să-l facă să nu precipite lucrurile.

[3] In scrisoarea aceasta, ca şi în cea la care răspunde Zosima, nu este vorba decât de Celestius. Chestiunea lui Pelagiu va fi dat naştere la altă corespondenţă din care nu se mai păstrează decât un document şi anume scrisoarea lui Zosima din 21 Septemvrie 417.

stată moderaţie, intenţie de pacinică înţelegere cu fraţii episcopi de peste mare. Ba mai mult, el afirmă că hotărîrile luate de el cu privire la Celestius, au fost luate ţinându-se seama de vederile primatului Bisericii africane şi că ele (adică hotărîrile) pot fi cercetate şi modificate de fraţii episcopi africani, cărora le trimite întregul dosar cu actele (profesiunile de credinţă ale lui Celestius, hotărârile sinodului roman ca şi celelalte documente) pe care să-l cerceteze şi ei.

Celui care urmăreşte istoria evoluţiei primatului papal, acest document îi va arăta clar şi precis cât de străină şi cu totul absentă din conştiinţa creştinismului antic este ideea unei autorităţi supreme exercitată de episcopul Romei asupra întregii Biserici.

Dar să vedem textul, din care dăm numai o parte: „Quamvis Patrum traditio apostolicae sedi auctoritatem tantam tribuerit, ut de ejus judicio disceptare nullus auderet, idque per canones semper regulasque servaverit, et currens adhuc suis legibus ecclesiatica disciplina Petri nomini, a quo ipsa quoque descendit, reverentiam quam debet exsolvat: tantam enim huic Apostolo canonica antiquitas per sententias omnium voluit esse potentiam, *ex ipsa quoque Christi Dei nostri promissione, ut et ligata solveret, et soluta vinciret (Mt. XVI. 19) per potestatis data conditio in eos qui sedis haereditatem*, ipso annuente, meruisset; habet enim ipse, cum omnium Ecclesiarum, tum hujus maxime ubi sederat curam".[1]

Zosima îşi începe deci epistola prin a exalta scaunul roman al sfântului Petru, căruia „tradiţiunea Părinţilor" i-a acordat o atât de mare autoritate (Patrum traditio apostolicae sedi auctoritatem tribuerit). Acordarea acestei auto-

[1] P. L. t. XX, col. 676 A B. Epistula XII Zosimus Aurelio ac caeteris qui in concilio Carthaginensi adfuerunt, dilectissimis fratribus in Domino salutem. Vezi şi *Karl Mirbt*, Quellen des Papsttums und des römischen Katholizismus, 5 Aufl., Tübingen, 1934, pag. 65, numai începutul epistolei; Vezi şi Hartel, C S E L, t. XXV, pag. 115; Vezi deasemenea studiul lui *Königer*, Prima Sedes a nemine judicatur, in Beitrage zur Geschichte des christlichen Altertums, art. in Festgabe für Ehrhardt 1922, pag, 298 sq.

rităţi de către „tradiţiunea bisericească" este de natură a interzice oricui ar îndrăsni să se sustragă dela hotărârile luate de episcopul Romei (de ejus judicio disceptare nullus auderet). Asemenea idei ne fac să ne gândim la concepţia lui Inocenţiu, care a afirmat că temeiul primatului papal este sinodul ecumenic din Niceea.

Numai că aceste idei sunt prezentate de Zosima în formă concesivă, introdusă prin „quamvis", cu care îşi începe epistola. Prin urmare, trebue să ne aşteptăm la urmarea adevăratei lui intenţiuni, care va face să apară pentru prima dată în istorie textul mateean „Tu eşti Petru" ca adevăratul temeiu al primatului papal. El spune: *„tantam enim huic Apostolo canonica antiquitas per sententias omnium voluit esse potentiam, ex ipsa quoque Christi Dei nostri promissione, ut et ligata solveret, et soluta vinciret"* (Mt. XVI, 19). Aşa fiind, oricât de mare ar părea autoritatea tradiţiei Părinţilor, zice Zosima, ea ar rămânea fără efect, ar fi lipsită de puterea de a convinge, atunci când este vorba de natura şi exerciţiul primatului papal, dacă autoritatea primatului papal, recunoscută de tradiţiunea Părinţilor, nu şi-ar datora originea sa intenţiunii exprese a Mântuitorului, care a dat lui Petru puterea de a lega şi de a deslega. Cu alte cuvinte, argumentarea lui Zosima vrea să spună că ceea ce dă tărie tradiţiunii Părinţilor cari atribuiesc scaunului roman o atât de mare autoritate, este însăşi voinţa Mântuitorului. El a dat lui Petru puterea supremă de a lega ceea ce este deslegat şi a deslega ceea ce este legat. Această prerogativă este de origină divină, iar natura dreptului de jurisdicţie va fi şi ea tot dumnezeească. Zosima se găseşte în posesia acestui drept în virtutea succesiunii apostolice: el este urmaşul lui Petru, care a fost martirizat la Roma şi al cărui mormânt este păzit de el.

Se înţelege dela sine că o atare justificare, cu care Zosima se disculpă în faţa primatului Bisericii africane ca şi a sufraganilor acestuia, marchează un pas înainte faţă de opera premergătorilor săi. Este pentru prima dată când se încearcă să se pună la obârşia primatului episcopilor romani textul dela Mateiu XVI, 18-19, cu toată categorica împotrivire a tradiţiunii exegetice răsăriteano-apuseană,

după care „Tu eşti Petru" înseamnă mărturisirea de credinţă în mesianitatea şi divinitatea lui Iisus.

Să observăm însă că explicaţia pe care o dă Zosima, este o timidă şi incompletă explicaţie a textului „Tu eşti Petru". Dacă am confrunta-o cu exegeza de azi a Bisericii romano-catolice, am surprinde poate pe faţa acesteia un sentiment de jenă, de ruşine, ba chiar de nemulţumire, văzând că Zosima n'a fost destul de îndemânatic în descifrarea valorii exegetico-dogmatice a acestui text.

Mai întâiu, el nu spune absolut nimic despre cuvântul „piatră", ce este şi ce înseamnă, şi pe cine reprezintă.

Este cu putinţă ca lipsa acestor preciziuni, cu care suntem obicinuiţi azi şi cu care erau obicinuiţi mai ales Părinţii greci, să se datorească fie lipsei de imaginaţie şi de pregătire exegetico-dogmatice din partea lui Zosima, fie lipsei de curaj din partea aceluiaşi Zosima, care înţelegea să nu rupă brusc cu opera intreprinsă de Inocenţiu, înaintaşul său. Puterea pe care o moşteneşte Zosima dela sfântul Petru este egală cu a sfântului Petru, deoarece el moşteneşte scaunul apostolic al sfântului Petru *(per potestatis data conditio in eos, qui sedis haereditatem, ipso annuente, meruissent:* habet enim ipse, cum omnium Eccleriarum, tum hujus maxime ubi sederat, curam). Prin urmare, papii deţin puterea şi autoritatea lor dela Hristos. Aceasta este noutatea exegetică cu care Zosima, deşi n'a condus Biserica Romei decât un an sau doi, se va impune atenţiei posterităţii. O atare noutate era sortită să joace un rol colosal în evoluţia Bisericii apusene, mai ales începând cu Nicolae I.

Dar, spre surprinderea noastră, Zosima, în aceeaşi epistolă care, prin noua exegeză ce aduce textului „Tu eşti Petru" încearcă să încadreze primatul papal în însăşi revelaţia Noului Testament, revine imediat la teoria lui Inocenţiu, anume că temeiul şi obârşia primatului episcopilor Romei sunt hotărîrile Părinţilor sinodului ecumenic din Niceea. Autoritatea scaunului apostolic din Roma îşi datorează existenţa *„tradiţiunii Părinţilor"* şi *„preceptelor Părin-*

ţilor".[1] Teoria lui Inocenţiu este atât de puternică, încât i-ar fi fost foarte greu lui Zosima să o nesocotească. Ea va deveni una din coloanele de susţinere a marei clădiri: monarhia papală a evului mediu, lăsând fireşte, cu timpul, locul teoriei născocite de Zosima.

Aşa se explică dece Zosima o menţionează şi în altă epistolă pe care o trimite tot lui Aurelius, primatul Africei. Decretele Părinţilor sinodului niceean au acordat scaunului apostolic autoritatea şi dreptul de a judeca reclamaţiunile ce-i vin de aiurea, în cinstea prea fericitului Petru.[2]

Să băgăm însă bine de seamă că alături de teoria lui Inocenţiu mai apare şi teoria damasiană. Faptul acesta, dealtfel foarte ciudat, mai ales când este vorba de un om care încearcă să croiască cărări noi, se observă mai ales în cazul preotului Apiarius, care vine la Roma ca să i se facă dreptate. Soluţia dată de Zosima cazului acestui preot, este o combinaţie a teoriilor lui Damasiu şi Inocenţiu. El invoacă autoritatea aceloraşi canoane, zise „niceene", folosite de înaintaşul său Inocenţiu I.

Iată deci cum Zosima reuşeşte să dea la iveală o nouă exegeză a textului dela Mateiu XVI, 18-19, fără însă să se elibereze de influinţa teoriei lui Inocenţiu I. Dacă scaunul apostolic îşi datorează autoritatea sa voinţii Mântuitorului, apoi nu este mai puţin adevărat că hotărîrile sinodului ecumenic din Niceea, invocate de Inocenţiu, sunt adevărata temelie sigură şi istorică a primatului papal. Dacă la Inocenţiu s'a putut vedea dorinţa conştientă de a da primatului o bază divină, recurgând cu bună ştiinţă la un fals literar, la Zosima, care se foloseşte la nevoie de teoria lui Inocenţiu, se poate constata bună credinţă ca la orice om mai puţin experimentat în astfel de procedee. Găsim deci la Zosima teoria lui Inocenţiu — nici cea damasiană

[1] P. L. t. XX, col. 676 B. „Cum ergo tantae auctoritatis Petrus caput sit et sequentia omnium majorum studia firmaverit, ut tam humanis quam divinis legibus et disciplinis omnibus firmetur Romana Ecclesia, cujus locum nos regere, ipsius quoque potestatem nominis obtinere non latet vos, sed nostris, fratres charissimi, et quaemadmodum sacerdotes, scire debetis".

[2] P. L. t. XX, col. 649, 1, ep. II. De causa Caelestii: „Magnum pondus examinis magna desiderant, ut non sit rebus ipsis, quae geruntur, inferior libra judicii, *His accedit apostolicae sedis auctoritas, cui in honorem beatissimi Petri patrum decreta peculiarem quamdam sanxere reverentiam*".

nu-i cu totul absentă — puternică în ce privește influința, dar alături de ea apare teoria sa personală și prin urmare originală, după care textul „Tu ești Petru" fundamentează primatul episcopilor Romei. El le folosește pe primele două după nevoie, iar pe a sa proprie o pune în circulație cu o oarecare discreție egală cu timiditatea, asemănându-se aproape întocmai punerii în circulație a monetelor falsificate. Zosima nu face altceva, spune J. Turmel,[1] decât să înceapă evoluția celei de a treia teorii, care prin natura și scopul ei trebuia să excludă, mai de vreme sau mai târziu și pe tăcute, atât teoria damasiană cât și pe cea a lui Inocențiu I. Zosima aruncă sămânța, iar urmașul său Bonifaciu I, îngrijește încolțirea, creșterea și coacerea ei.

b) Bonifaciu[2] este, am putea spune, cel care clarifică și definitivează noua exegeză a textului „Tu ești Petru". Dacă la Zosima am putut constata confuzie, nehotărîre, teamă, izvorîte dintr'o mare nepricepere în problemele teologice, la Bonifaciu din contră: nimic din toate aceste scăderi nu se întâlnesc. Găsim la el o voință și hotărîre clare în a desăvârși teoria lui Zosima. Dacă pentru Inocențiu și pentru Zosima drepturile scaunului apostolic erau întemeiate pe hotărîrile Părinților sinodului ecumenic din Niceea, sau pe autoritatea „tradițiunii bisericești", apoi pentru Bonifaciu nimic din toate acestea nu are ce căuta în explicarea și justificarea drepturilor de jurisdicție pe care au a le exercita episcopii Romei. Aceste drepturi: autoritate și putere jurisdicțională, ar fi derivând pur și simplu, ca dintr'un izvor, direct din cuvintele Sfintei Scripturi: „Tu ești Petru" pe care ni le-a păstrat sfântul apostol și evanghelist Mateiu și în care am descifra ferma voință a Mântuitorului de a înzestra pe Petru și pe urmașii acestuia cu suprema autoritate în Biserică.

Iată textul: „Institutio universalis nascentis Ecclesiae de beati Petri sumpsit honore principium, in quo regimen

[1] Op. cit. pag. 170.

[2] Bonifaciu a condus Biserica Romei dela 418-422. Pentru o completă informație asupra acestui papă vezi *Zoepffel-Hauck* in R. E. t. III, pag. 287 sq; Dictionnaire de théologie catholique, t. II; *J. Langen*, o. c. t. I, pag. 763 sq; *B. Bardenhewer*, o. c. t. IV, pag. 614—616; *L. Duchesne*, o. c. t. III, p. 247 sq.

ejus et summa consistit. Ex ejus enim ecclesiatica disciplina per omnes Ecclesias, religionis jam crescente cultura, fonte manavit. Nicaenae Synodi non aliud praecepta testantur: ad eo ut non aliud super eum causa sit constituere, cum videret nihil supra meritum suum posse conferri: omnia denique huic noverat *Domini sermone* concessa. Hanc ergo Ecclesiis tota orbe diffusis velut caput suorum certum est esse membrorum: a qua se quisquis abscidit, fit christianae religionis extorris, cum in eadem non coeperit esse compage".[1]

După cum se poate vedea din textul citat, rezultă că sinodul din Niceea n'a adăugat nimic primatului papal. Din contră, promisiunea Mântuitorului făcută lui Petru prin cuvintele „Tu ești Petru", constitue și temelia și isvorul scaunului apostolic și al supremei sale autorități jurisdicționale (Domini sermone concessa). Biserica Romei, spune Bonifaciu, este stăpâna, capul tuturor Bisericilor din întinsul lumii (velut caput suorum certum est esse membrorum). Cel ce se desparte de această Biserică, se desparte de însăși religiunea.

Pentru Bonificiu, sfântul Petru ar fi fost așezat de Mântuitorul ca temelie a Bisericii. „Manet beatum apostolum Petrum *per sententiam dominicam universalis Ecclesiae ab hoc sollicitudo suscepta;* quippe quam, Evangelio texte (Mateiu XVI, 18), in se noverit esse fundatam: nec nunquam ejus honor vaccus potest esse curarum".[2] Afirmațiunea de mai sus o susține Bonifaciu pe baza Sfintei Scripturi, care ne păstrează cuvintele Mântuitorului din Evanghelia după Mateiu XVI, 18. Fiind înzestrat cu acest privilegiu, Petru și urmașii lui, episcopii Romei, își vor exercita o misiune deosebită. Această misiune dă posibilitate lui Bonifaciu să-și întindă grija și solicitudinea sa asupra Iliricului, „dovadă,

---

[1] P. L. t. XX, col. 777, ep. XIV: Dilectissimis fratribus universis episcopis per Thessaliam constitutis Bonifacius. Vezi și Karl Mirbt, op. cit. pag. 67: Bonifacius I. „Institutio": Der Stuhl Petri das Haupt der Kirchen. Această epistolă este datată din 11 Martie 422 și trimisă episcopilor din Tesalia. Vezi deasemenea și ediția Schoenemann, Pontificum romanorum a S. Clemente usque ad s. Leonem Magnum. Epistulae geminae ex recensione Petri Constantini curravit C F G *Schönemann*, Göttingen, 1798, pag. 740; Ph, Jaffe, Regesta pontificum Romanorum, ed. *Löwenfeld, F. Kalten-Brunner P. Ewald*., ed. 2, 1885.

[2] P. L. t XX, col. 779, ep. XV, 1.

spune J. Turmel, că el este cu adevărat moștenitorul primului apostol".[1] Iar mai departe, el spune: „cum certum sit summam rerum ex ejus deliberatione pendere. Quae res animum meum usque ad orientis loca quae per ipsam sollicitudinem quodam modo videmus, extendunt".[2]

Solicitudinea sa apare aci ca un drept de jurisdicție asupra provinciilor bisericești din peninsula balcanică, Iliricul și Tesalia. In aceeași epistolă, Bonifaciu afirmă cu mai multă tărie că atât de mare și însemnată este puterea pe care episcopul Romei o are dela Petru, încât este cu neputință ca cineva să intre în împărăția cerurilor fără intervenția sfântului Petru, care este portarul cerului. Se înțelege dela sine că rolul de portar revine aici pe pământ Bisericii romane, care este moștenitoarea apostolului Petru. Iată textul: „In cujus contumeliam quisquis insurgit, habitator coelestium non poterit esse regnorum. *Tibi, inquit, dabo claves regni coelorum (Mt. XVI, 19) in quae nullus sine gratia janitoris intrabit. Tu es, inquit, Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam (ibidem, v. 18).* Quicumque igitur cupit etiam ante Deum nostrum sacerdotii dignitate censeri; quoniam ad Deum Petro suscipiente pervenitur, in quo Ecclesiam, sicut supra memoravimus, universalem certum est esse fundatam, debet esse mitis et humilis corde: ne incipiat discipulus contumax illius cujus superbiam imitatus est, poenam subire doctoris".[3]

Se vede destul de lămurit care este concepția lui Bonifaciu cu privire la primatul papal. La originea puterii episcopilor Romei, zice el, de a-și exercita dreptul de jurisdicție asupra Bisericii, stau înseși cuvintele Mântuitorului, spuse la Cezareea lui Filip, când Petru este investit cu privilegiul unei autorități exclusive și în cele jurisdicționale și în cele spirituale.

O asemenea explicație se arată a fi dela început normativă pentru Biserica romană. Dreptul pe care Roma îl are și-l exercită din punct de vedere jurisdicțional, este de natură divină, deoarece însăși originea îi este divină.

---

[1] Op. cit. pag. 171. [2] P. L. t. XX, col. 779.
[3] P. L. t. XX. col. 781, 784.

Era firesc deci ca lumea să se întrebe: ce devine în cazul acesta sinodul ecumenic din Niceea, pe care Inocenţiu fundamentase primatul episcopului Romei? Doar o asemenea învăţătură a fost formulată şi întărită oficial de Inocenţiu şi folosită chiar şi de Zosima. La acestea Bonifaciu va răspunde pur şi simplu, ba chiar dispreţuitor, că sinodul ecumenic din Niceea n'are nimic a face cu origina şi natura divină a primatului papal. Nu sinodul ecumenic din Niceea a instituit primatul papal, ci Iisus Hristos in persoana sfântului Petru. Sinodul din Niceea n'a făcut decât să constate supremaţia episcopului Romei.[1] Explicaţia dată de Inocenţiu şi susţinută în parte de Zosima, este o explicaţie de circumstanţă şi prin urmare trebue aruncată la coş, fiind fără valoare. Hotărîrile sinodului ecumenic din Niceea, spune Bonifaciu, nu adeveresc altceva decât că Biserica este condusă de Petru. Sinodul nu adaugă nimic, deoarece el constată că nu era nimic de adăugat. (Nicaenae synodi non aliud praecaepta testantur: adeo ut non aliud super eum causa sit constituere).

Bonifaciu face aluzie la declaraţia următoare, pusă la începutul canonului 6 al sinodului ecumenic din Niceea: „Semper habuit primatum", biserica romană a avut întotdeauna primaţia. Această declaraţie se găseşte în anumite manuscrise latineşti ale aşa ziselor canoane niceene. Şi în forma aceasta a fost citit canonul de mai sus la sinodul din Calcedon.[2] Dar redactarea latinească a canonului 6 din aşa zisele canoane niceene, nu este cunoscută manuscriselor greceşti. Ceea ce înseamnă că la mijloc nu poate fi decât de un fals literar, procedeu practicat şi folosit prea adesea în biserica romană. „La această impostură, zice Joseph Turmel, se referă Bonifaciu, care o cunoştea şi probabil îi era şi autorul".[3]

In felul acesta deci, s'a ajuns a se spune şi a se crede la Roma şi numai de către Roma, că adevărata origină a primatului papal ar fi însăşi voinţa expresă a Mântuito-

---

[1] Desigur că asemenea explicaţii n'ar fi fost posibile dacă ar fi trăit Părinţii dela Niceea.

[2] *Joseph Turmel*, op. cit. pag. 171. Este vorba de sesiunea 16 a sinodului.

[3] Op. cit. pag. 171.

rului Iisus Hristos. Inocenţiu s'a înşelat când a crezut că sinodul din Niceea a pus bazele instituţiei primatului papal, deoarece ea exista de mult, din ziua când la Cezareea lui Filip Mântuitorul a rostit cuvintele: „Tu eşti Petru" (Domini sermone).

Cu Bonifaciu, procesul de evoluţie al originii primatului papilor poate fi socotit, în teorie, ca încheiat, iar cuvintele Mântuitorului, spuse la Cezareea lui Filip' socotite ca unicul şi adevăratul fundament revelat al primatului de jurisdicţie al episcopilor romani. Textul dela Mateiu XVI, 18-19 va fi nevoit să respingă ca inexactă explicaţia tradiţiei patristice greceşti şi latineşti, după care credinţa în divinitatea lui Hristos este „piatra", temelia Bisericii, pentru a primi noua explicaţie impusă de Roma. Drumul pe care-l va străbate, va însemna o tot mai pronunţată abatere dela exegeza sfântului Apostol Pavel şi a sfinţilor Părinţi. Fireşte că noua exegeză va rămâne multă vreme în hotarele scaunului episcopilor Romei, până în ziua în care, puternici stăpânitori pământeşti, aceştia o vor impune cu forţa în tot apusul creştin.

Exegeza lui Bonifaciu apare şi la Celestin, urmaşul său. In scrisoarea pe care o trimite episcopilor din Iliric, Celestin spune: „Nosque praecipue circa omnes cura constringimur, quibus necessitatem de omnibus tractandi Christus in sancto Petro apostolo, cum illi claves aperiendi claudendique daret, indulsit; et inter apostolos suos, non qui esset primus, legit. Dominentur nobis regulae, non regulis dominemur; simus subjecti canonibus, cum canonum praecepta servamus".[1] Cuvântul pe care Hristos l-a spus lui Petru, îl obligă pe Celestin să se ocupe de toate treburile Bisericii, deoarece Mântuitorul pe Petru l-a ales a fi mai mare între apostolii Săi.

Se înţelege dela sine că exegeza lui Bonifaciu apărea în ochii urmaşilor săi ca cea mai mare descoperire care, până să ajungă normativă, va trebui să-şi ducă viaţa mai

---

[1] P. L. t. L. col. 428. A B, ep. III, 1: Dilectissimis fratribus Perigeni, Dynato, Basilio, Sapio, Paulo, Aeternali, Sabatio, Iuliano et Senecioni episcopis per Illyricum Coelestinus.

mult în tăcere, punându-se în slujba episcopilor numai când cerea cazul. O întâlnim într'o oarecare măsură și la Leon I, mai ales în cuvântarea III-a, unde după ce menționează textul „Tu ești Petru", adaugă: „Instituția cea adevărată rămâne. Prea fericitul Petru păstrează rolul capital de temelie pe care l-a primit; el nu a părăsit conducerea Bisericii ce i-a fost încredințată... Binele pe care-l facem, pe care-l propovăduim, darurile pe care rugăciunile noastre le primesc din partea milostivirii lui Dumnezeu sunt opera lui (adică ale lui Petru) și decurg din meritele sale, căci puterea sa, autoritatea sa rămân în acest scaun".

Merită să fie însemnată aci și apariția unui document din secolul V, atribuit adeseori lui Damasiu,[1] și care se găsește și în Decretul lui Gelasiu.[2] In acest document se găsesc cuvintele următoare: „Nu decretele sinoadelor au instituit preeminența Bisericii romane asupra celorlalte Biserici, ci cuvântul Domnului și Mântuitorului nostru „Tu ești Petru", scris în evanghelia după Mateiu, a întemeiat această primație."

Ne oprim aci, pentru a desprinde din cele spuse mai sus anumite concluzii.

Exegeza romano-catolică a textului „Tu ești Petru", pe care l-a așezat la temelia primatului papal sinodul din Vatican, este rezultatul unei îndelungate evoluții a ideilor de dominație lumească, proprii numai bisericii Romei. Neavând nimic comun cu exegeza tradițională, grecească și latinească, această nouă exegeză „romană" este rodul imaginației și tendinței acestor papi de a se prezenta înaintea Bisericii, mai întâi apusene, apoi răsăritene, ca urmași învestiți cu suprema putere de jurisdicție ce ar fi deținând nu dela sinodul ecumenic, cum afirmă Inocențiu I, nici dela împăratul Grațian, cum susține Damasiu, ci dela Mântuitorul, prin sfântul Petru.

Și acum o întrebare: ce valoare prezintă o asemenea exegeză? Pentru a o judeca exact și nepărtinitor, se cade

---

[1] P. L. t. XX, col. 374.

[2] Vezi R. *Thiel*, pag. 931; *Von Dobschütz*, Das decretum Gelasianum, în T U, XXXVIII, 3, Leipzig, 1912.

a lua în considerație însuși procesul de evoluție prin care a trecut apariția acestei noui exegeze. Până să se ajungă a se fundamenta primatul papal pe înseși cuvintele Mântuirului „Tu ești Petru", a trebuit să i se atribue rând pe rând origini și temelii care de care mai diferite. S'a crezut mai întâiu că puterea seculară a pus bazele primatului de jurisdicție al episcopilor Romei, încât o atare teorie a fost, la timpul ei, îmbrățișată și apărată din toată inima, deoarece datorită ei biserica Romei reușia să se impună altfel în fața celorlalte biserici din Apus. Avantagiile acestei teorii erau frumoase și ispititoare, dar nu mici și neplăcute erau riscurile ce prezenta o asemenea teorie. De aceea s'a încercat o nouă explicație, cu ajutorul căreia să se asigure primatului o bază de altă natură, menită să-l ferească de riscurile și neplăcerile ce ar fi rezultat în chip firesc dintr'o teorie ca cea damasiană. Nu decretul lui Grațian din 378 a întemeiat primatul Romei ci sinodul din Niceea, prin hotărârile sfinților Părinți inspirați și călăuziți de Duhul Sfânt. Nu se putea o explicație mai plauzibilă pentru rezolvirea greutăților în care trăia Inocențiu. Nu împăratul, ci sinodul ecumenic este origina primatului episcopilor Romei.

Cu toate acestea, partizanii și susținătorii primatului jurisdicțional pentru episcopii Romei, au simțit șubrezenia teoriei lui Inocențiu și au purces la fabricarea altei teorii, care să n'aibă nimic din ce-ar putea să slăbească rezistența episcopilor Romei. Așa se explică dece Zosima încearcă să lege origina acestui primat de însăși voința Mântuitorului, care prin cuvintele „Tu ești Petru" ar fi pus temelia primatului jurisdicțional de drept divin acordat lui Petru și urmașilor săi, episcopii Romei.

Se vede deci lămurit că, pentru a se ajunge aici, a trebuit o perioadă de pregătire care s'a tradus prin cele două etape premergătoare apariției exegezei zise „romane" a textului „Tu ești Petru". Trecerea de la o teorie la alta, ne dă putința să înțelegem mai bine care este valoarea acestei noui exegeze a textului mateian și care au fost adevăratele mobile ale acestor trei teorii. Cu alte cuvinte, ce intenții au stat la obârșia acestor explicații. Natura lor

va ajuta la fixarea valorii exegezei date de Zosima și de Bonifaciu textului „Tu ești Petru".

In adevăr, nimic nu era mai eficace în vremea aceea decât forța împărătească, care să susțină și să asigure episcopilor Romei autoritatea și prestigiul lor în fața adversarilor lor din Roma și din peninsulă. Această autoritate o avea sau nu Damasiu și dacă ar fi avut-o, ar fi putut el s'o facă respectată, ascultată și simțită în acelaș timp? Nu, desigur. Dovada concludentă o prezintă înșiși peripețiile prin care a trecut el până în 378, când obține în sfârșit de la Grațian sprijinul brațului secular. Era pe deoparte nevoia, pe dealtă parte ambiția din partea sa de a nu avea egal în putere pe niciunul din confrații săi episcopi cari înțelegeau să ducă aceeași viață de pompă ca și colegul lor din Roma. Prin urmare, ideia exercitării unei autorități necontestate de nimeni în Apus, a călăuzit viața și întreaga activitate a lui Damasiu. El înțelege să domine, să conducă suveran Biserica apuseană, asemănându-se întocmai împăratului. Era nu atât o ideie isvorâtă din dreptul bisericesc, după care Bisericile primațiale aveau sub jurisdicția lor viața și treburile celorlalte biserici eparhiale sau provinciale, cât ideea de stăpânire lumească pe care o vedea la împărat. In felul acesta, este pentru prima dată când apare în istorie ideea de a subordona episcopului Romei pe ceilalți episcopi apuseni.

Dacă sprijinul acordat de împărații romani creștini Bisericii a putut să entuziasmeze pe Damasiu și pe urmașii săi și să aducă mari și neprețuite servicii bisericii romane, apoi nu este mai puțin adevărat că nu mai puțin primejdios era acest sprijin împărătesc. Căci nu odată Biserica a avut de îndurat de pe urma capriciilor unor împărați ortodocși sau eretici.

Ideea înlăturării unor astfel de neplăceri, a dus la teoria sinodală după care autoritatea bisericii Romei este scoasă de sub scutul autorității împărătești și așezată pe decretele sinodului ecumenic din Niceea, unde Părinții ar fi acordat acestei biserici primatul peste întreaga Biserică creștină, inspirați fiind de Duhul Sfânt. Ideea era admirabilă, deoarece numai în felul acesta, socotea Inocențiu,

episcopii Romei puteau să reducă la tăcere pe toţi adversarii lor şi pe toţi ceilalţi episcopi sau mitropoliţi, mai ales în materie de judecare a recursurilor.

Numai că procedeul folosit de Inocenţiu în fabricarea sistemului său lasă de dorit, iar sistemul în întregime e defectuos, căci înseşi bazele sale sunt aşezate pe un fals literar. Canoanele pe care Inocenţiu le prezintă ca opera inspirată de Duhul Sfânt a sinodului ecumenic din Niceea, erau în parte opera sinodului din Sardica, iar în parte formulări personale ale lui Inocenţiu, şi prin urmare ele n'au absolut nimic a face cu hotărârile Părinţilor niceeni. Ştia Inocenţiu lucrul acesta? De bună seamă. Atunci ce valoare poate avea o atare explicaţie?

In al doilea rând, interpretarea dată de Inocenţiu canoanelor zise „niceene" este tendenţioasă,[1] deoarece, dacă cu adevărat în canoanele 3, 4, 5 şi 6 este vorba de dreptul de apel la Roma ca ultimă instanţă, apoi acest drept de apel priveşte numai eparhiile din provinciile romane depinzând de Roma, iar nicidecum de Biserica răsăriteană, care avea şi ea acest drept de apel la ea acasă.

Prin urmare, numai la lumina acestor date trebue judecată teoria lui Inocenţiu şi apreciată în consecinţă.

In sfârşit, teoria lui Zosima, desăvârşită de Bonifaciu, se sprijineşte şi ea tot pe dorinţa de a asigura bisericii Romei şi scaunului apostolic o origină divină în însuşi Noul Testament, în cuvintele Mântuitorului. Era deci uşor pentru Bonifaciu să arunce la coş teoriile lui Damasiu şi Inocenţiu, fapt dealtfel săvârşit fără nicio consideraţie faţă de înaintaşii săi. Sinodul din Niceea, va zice el, a constatat numai existenţa primatului papal.

Aplicarea lor pe teren, face să se vadă şi mai bine cât de şubrede sunt aceste explicaţii, dar şi cât de mult au contribuit ele dealungul veacurilor la schimbarea substanţială a „regulii credinţei", păstrată cu sfinţenie de Biserica ortodoxă de răsărit. Teoria damasiană asigura primatului papal un fundament

[1] Inexact şi fals este şi întregul sistem papal de azi, după care se susţine că dreptul de judecată rezervat exclusiv Romei, în ultimă instanţă, îşi are temeiul şi îndreptăţirea istorico-canonică în hotărîrile sinodului din Sardica.

politic. Principiul va fi exploatat la maximum și va servi de temelie sistemului teocratic papal din tot evul mediu. Ajutată de acest privilegiu împărătesc biserica Romei va isbuti să-și întindă puterea și asupra popoarelor barbare creștinate, până ce va reuși să culmineze în subordonarea totală a brațului secular puterii spirituale.

Sistemul lui Inocențiu va urma aceeași cale ca și teoria damasiană, împletindu-și viața cu ea și reușind să se impună definitiv pe vremea faimoaselor decretale pseudoisidoriene.

In sfârșit rămâne teoria lui Zosima-Bonifaciu, care în epoca de glorie a sistemului teocratic papal va da sens și forță celor două teorii înaintașe ale sale, în sensul că ajutorul împărătesc nu era un privilegiu, ci o îndatorire din partea împăratului față de Roma, căreia trebue să i se supună, iar sinodul ecumenic se va subordona papei. Exegeza lui Zosima-Bonifaciu la textul „Tu ești Petru" n'a avut mare trecere, deoarece se isbea încontinuu de exegeza tradițională. Cu toate acestea ea continua să trăiască în subconștiința „romanilor", în tăcere. Atâta vreme cât condițiunile politice erau favorabile teoriei damasiene, primatul papal avea la îndemână forța edictelor împărătești ale lui Valentinian II și Grațian. Sau când condițiunile politico-bisericești deveniau favorabile teoriei pusă în circulație de Inocențiu, papii aveau la îndemână hotărîrile sfinților Părinți ai sinodului din Niceea, care întemeiază primatul.

Teoria lui Zosima-Bonifaciu a fost cu putință numai datorită nouei interpretări date textului „Tu ești Petru".

Acestea sunt cele câteva elemente cu privire la noua exegeză a textului mateian „Tu ești Petru". Ce vom spune deci? Este ea exactă și poate fi ea privită ca normativă? Care este sensul și natura primatului papal pe care sinodul din Vatican îl întemeiază tocmai pe acest text? Spuneam la început că o învățătură dogmatică nu se poate judeca și califica decât la lumina revelației Noului Testament. In al doilea rând, aceeași învățătură nu poate fi dogmă decât dacă Tradițiunea bisericească, în unanimitatea ei, a învățat-o și promulgat-o. La lumina acestor doi stâlpi de foc

şi de etern adevăr să se judece noua exegeză. Dar din amândouă punctele de vedere, noua exegeză, zisă pe drept cuvânt „romană", este curată născocire. Căci nu pe persoana lui Petru cade accentul, ci pe mărturisirea de credinţă care este Iisus Hristos. Tradiţiunea bisericească, răsăriteană şi apuseană, stă dovadă nedesminţită a inexistenţei şi inexactităţii exegezei „romane". Ea se isbeşte de principiul formulat de Vincenţiu de Lerin:[1] *„quod semper, quod ubique catholicum"*. Soarta ei o împărtăşeşte şi hotărârile sinodului din Vatican care a fundamentat o pretinsă învăţătură pe o exegeză inexactă şi falsă.

BIBLIOGRAFIA

1) ISVOARE

Liber pontificalis, ed. Duchesne, Paris, 1886.
Patrologiae cursus completus, series latina, ed. J. Migne.

b) LITERATURĂ

Mirb (Karl) — Quellen des Papsttums und des römischen Katholicismus, 5 Aufl., Tübingen, 1934.
Holtzmann (H.) — Kanon und Tradition Ludwigsbod, 1859.
Koch (Hugo) — Vincenz von Lerin und Genadius, în Texte und Untersuchungen dritte Reihe, I, 2, 1907.
Batiffol (Pierė) — Le siège apostoliqae, t. I, II, Paris, 1924.
Popovici (Eusebiu) — Istoria bisericească, vol. I, II, Bucureşti 1925-1926.
Caspar (Erich) — Geschichte des Papsttums von den Anfängen bis zur Höhe der Weltherrschaft, Bd. I, Römische Kirche und Imperium romanum, Tübingen, 1930.
Haller (Johannes) — Das Papsttum, Bd. I, Die Grundlagen, J. G. Gotta, 1934.
Turmel (Joseph) — Histoire des Dogmes: III La Papauté, Paris, 1933.
Harnack (A. v.) — Lehrbuch der Dogmengeschichte, t. I, 4 Aufl. Tübingen, 1909.
Dobschütz (E. v.) — Das Decretum Gelasianum, în T U. t. XXXVIII, 3, 1912.
Gebhardt (von) — Die Bedeutung Innocenz I für die Entwicklung der päpstlichen Gewalt. Dissertation, Leipzig, 1901.
Witting — Studien Zur Geschichte des Papstes Innocenz I, Art. în Tübing. Theolog. Quartalschrift, LXXXIV, 1902.
Martroye — Saint Augustin et la compétence de la juridiction ecclésiastique au V siècle, în Mémoires de la société des antiquaires de France, série VII, t. X, 1910.

[1] Commonitorium pro catholicae fidei antiquitate et universalitate, paragr. 2, P. L. t. L. col. 640; vezi ed. *Jülicher*, Fr. 1895.

Guettée (Wl.) — Papalitatea schismatică, sau Roma în raporturile sale cu Biserica orientală, trad. de J. Gheorghian, Bucureşti, 1906.

Tillmont (Sébastian le Nain de) — Mémoires pour servir à l'histoire ecclésiastique, Paris, 1701.

Turner — Ecclesiae occidentalis monumenta iuris antiqua, 1904.

Döllinger (J. J.) — Der Papst und das Conzil, ed. Beck, München, 1892.

Duchesne (L) — La plus ancienne collection romaine des décrétales, in Atti del II congresso internazionale de archeologia, Roma, 1902.

Duchesne (L) — Histoire ancienne de l'église, t. III, Paris, 1911.

Puller — The primitive saints and the see of Rome, 1914.

Lardé — Le tribunal du clers dans l'emprie romain, 1920.

Adam (Karl) — Causa finita est, in Festgabe für Ehrhardt, 1922.

„ „ — Cyprians Kommentar zu Mt. XVI, 18, in dogmengeschichtlicher Beleuchtung, in Tübing. Theolog. Quartalschrift, XCIV, 1912.

Guggisberg (Kurt) — Matthaeus XVI, 18-19 in der Kirchengeschichte. Ein geschichtlicher Überblick über die Entwicklung der Primatslehre. Art. in Zeitschrift für Kirchengeschichte, dritte Folge, V, Heft II-III, 1935.

Heiler (Friederich) — Die katholische Kirche des Ostens und Westens. Band I: Urkirche und Ostkirche, München, 1937; Band II: Die römischkatholische Kirche 1 Teil: Altkirchliche Autonomie und päpstlicher Zentralismus, Verlag von Ernst Reinhardt, 1941.

JUBILEUL ACADEMIEI TEOLOGICE „ANDREIANE"

— O SUTĂ TREIZECI DE ANI DE EXISTENȚĂ —

de

Diacon Dr. GRIGORIE T. MARCU

Profesor la Academia teologică „Andreiană"

Academia teologică „Andreiană" din Sibiu a împlinit 130 de ani de existență. E o vârstă respectabilă, cu care nu se pot mândri multe din așezămintele culturale românești.

Momentul acesta măreț a trecut aproape neobservat, cu toate că el ar fi putut prilejui organizarea unui praznic răsunător.

Dar această veche și merituoasă instituție de învățătură și educație ortodoxă românească s'a putut lipsi de „arămurile" obișnuitelor comemorări, cu atât mai vârtos cu cât toată istoria ei n'a fost altceva decât o dâră de lumină cel puțin tot atât de strălucitoare ca și cel mai luminos praznic.

Nu e cazul să apelăm la amănunte. Apologiile, în veacul acesta nemernic și tulbure, sunt pasibile de suspiciuni, tocmai pentru că au servit de atâtea ori — și mai servesc încă — de instrument docil în mâinile dibace ale celor ce vor cu ori ce chip să cocoloșască realitatea, astupându-i lipsurile cu mirajul amăgitor al manifestațiilor de gală. Pe deasupra tuturor ignorărilor purcese dintr'o mentalitate care sufere de opacitate spirituală, Academia teologică „Andreiană" din Sibiu a fost și a rămas cea mai înaltă școală de Teologie ortodoxă a Ardealului românesc. Iar astăzi, ea cumulează elogiile cuvenite celui mai activ dintre șantierele de gând românesc și simțire creștinească ce împodobesc obrazul plâns al Patriei rănite. Satul arde-

lenesc, cu oamenii săi temători de Dumnezeu, iubitori de glie și generoși până la jertfelnicie, este în bună parte opera acestei pepiniere de apostoli treji, devotați lui Hristos și Neamului. Și oglinda ei! Iar bogata recoltă cărturărească a actualei generații de profesori ai Academiei teologice „Andreiane", mărturisește cu o neîntrecută elocvență despre înaltul nivel științific pe culmile căruia o găsește rânduită săvârșirea cu laudă a celor 130 de ani de existență.

Istoria Academiei teologice „Andreiane" din Sibiu este legată de numele a patru Ierarhi.[1] Episcopului Ghedeon Nichitici († 1788) îi revine ideia întemeierii unui institut de bogoslovi, într'o vreme (1786) când dincolo de munți Seminarul dela Socola al Mitropolitului Veniamin Costachi, cea dintâi școală românească de Teologie în Țara liberă, nu răsbise încă la înfăptuire.

Incercarea făcută — fără succes — de Episcopul Ghedeon Nichitici, i-a reușit Episcopului Vasile Moga, care împreună cu dascălul Gheorghe Lazăr — și apoi Ioan Moga și Moise Fulea — a înființat în 1811 un curs clerical de 6 luni.

La 27 Iunie 1846, Andreiu Șaguna a fost numit vicar al Bisericii neunite din Ardeal, iar la 2 Decemvrie 1847 a fost ales Episcop. Una din grijile lui de căpetenie a fost pregătirea unui cler luminat, fără de care marele Arhiereu era conștiu că nu-și va putea îndeplini mărețele-i planuri de propășire a Bisericii noastre și — prin ea — a Neamului. Drept aceea, el a reorganizat complect cursul clerical, dotându-l cu dascăli temeinic pregătiți și lărgindu-i pe rând cursurile la un an (1846), la doi ani (1852) și apoi la trei ani (1861), când îl și promovă la rangul de școală preoțească superioară, dându-i numele de „Seminar".

Ceea ce a plănuit Ghedeon Nichitici, a realizat Vasile Moga și a consolidat Andreiu Șaguna, a desăvârșit I. P. Sf. Mitropolit Dr. Nicolae Bălan îndată după întregirea

[1] Vezi *Anuarul XII* (1935—36) al Academiei teologice „Andreiane". Sibiu 1936, p. 6—7.

României (1924), când vechiul Seminar „Andreian“[1] a fost complect reorganizat și ridicat la rangul de *Academie* teologică, cu cursurile distribuite pe 4 ani de studii, cu program de învățământ egal celui al Facultăților de Teologie — având față de acestea avantajul de-a oferi studenților ei o solidă pregătire practică preoțească (Tipic și Cântări bisericești) — și cu o trupă de profesori temeinic pregătiți în țară și în străinătate, recrutați după toate exigențele Universității moderne.

A mers din isbândă în isbândă, agonisindu-și un lot de vrednicii direct proporțional cu asprimea vremurilor ale căror vămi vrăjmașe a trebuit să le străbată. In 1938, ministrul Educației naționale și al Cultelor și Artelor de pe acea vreme, P. Sf. Episcop Nicolae Colan al Vadului, Feleacului și Clujului, ca o recunoaștere a aptitudinilor superioare de cari au dat dovadă Academiile teologice din Ardeal, le-a conferit dreptul de-a elibera absolvenților lor diplome de licențiat și magistru în Teologie, recunoscute de Stat. Tratamentul mașter de care a avut parte Academia teologică „Andreiană“ și suratele ei ardelene din partea unor legiuiri tendențioase — anterioare și ulterioare legii amintite a P. Sf. Episcop Nicolae Colan — este îndeobște cunoscut. La ce am mai întuneca seninătatea acestor rânduri festive cu evocarea lui?... mai ales că atitudinea în chestiune a anumitor guvernanți nu poate desființa meritele *reale* ale acestei înalte instituții de învățătură și educație ortodoxă românească.

Rugul încins la vatra Mitropoliei Ardealului, și-a mânat scânteile izvoditoare de viață nouă, pe aripi de vremuri încrâncenate, până dincolo de culmile semețe ale munților oarecând despărțitori de frați. Aici s'a urzit doar descălecatul cultural al dascălului Gheorghe Lazăr în Țara Româ-

---

[1] In 10 Aprilie 1874 — zece luni după moartea (16/28 Iunie 1873) lui Șaguna — Sinodul arhidiecezan lua hotărârea *„ca institutul seminarial pedagogic-teologic din Sibiu, ca unul din actele mărețe ale neobositelor stăruințe și sacrificii ale reposatului, să poarte de aici încolo numirea de „Seminarul Andreian“.*

nească[1] și tot la poala acestei instituții s'au pregătit și călit, pentru strălucitele lor împliniri de mai târziu, șiraguri lungi de vlădici, dascăli de merit și preoți fără prihană. După mărita întregire a României, Academia teologică „Andreiană" a contribuit ca puține alte instituții la înjghebarea selectului corp profesoral care face astăzi faima Universității Daciei Superioare. Ioan Lupaş, Onisifor Ghibu, Silviu Dragomir, Romulus Cândea, Ioan Mateiu și Pavel Roșca și-au început cariera universitară la catedrele ei, iar un Lucian Blaga, D. D. Roșca și Ioachim Crăciun i-au cinstit galeria studenților de altă dată.

Săvârșirea cu laudă a celor 130 de ani de existență, găsește această merituoasă instituție pe culmi de veghe ortodoxă și trezvie națională.

---

[1] Aruncând o privire comparativă asupra începuturilor de învățământ național, profan şi religios, în Țara Românească, tânărul cercetător Ionaşcu, profesor în Bucureşti, face această mărturisire întemeiată pe adevăr: „Invățământul profan românesc din Muntenia datora izbânda și temeinicia sa lui *Gheorghe Lazăr, Ardeleanul providențial.* Invățământul religios din Țara Românească avea să devină o realitate în câmpul culturii naționale *numai mulțumită rezervoriului de energii intelectuale superioare din Ardeal.* De acolo dela Vingard, Buzăul vrednicului (episcop) Chesarie a căpătat pentru organizarea Seminarului său pe tânărul *Gavriil Munteanu,* care avea să întâlnească aci pe celălalt *strălucit bărbat ardelean,* ierodiaconul *Dionisie Romano,* conducătorul Şcoalei normale din Buzău... Seminarul Mitropoliei din Bucureşti şi-a început firul sub conducerea lui *Nicolae (Nifon) Bălăşescu,* care a chemat apoi lângă el pe alt Ardelean, *Zaharia Boerescu.* La Râmnic *Radu Tempea,* iarăș un Ardelean, a pus bazele Seminarului. Seminarul argeșan a fost încredințat de episcopul Ilarion în 1836 lui Stanciu Vătăşescu, singurul care avea o origină probabil alta decât transilvană și o pregătire inferioară; de aceea și urmele lăsate de el în trecutul Seminarului respectiv sunt slabe, fără perenitate" (I. Ionașcu: *Material documentar privitor la istoria Seminarului din Buzău 1836—1936.* București 1937); citat la I. Lupaş: Istoria Bisericii Române. ed. VII, Craiova 1941, p. 124—125).

ATITUDINI

EROI ŞI SFINŢI

Cunosc nişte oameni paradoxali, cari sunt gata oricând să moară, deşi iubesc viaţa cu o voluptate de neînchipuit. Aceştia sunt eroii şi sfinţii. Dogma existenţii lor este voinţa de a trăi. Gândirea ca şi întreaga lor fiinţă e străbătută permanent de fiorul imperativului vital. Insă „a trăi" pentru ei este ceva ce depăşeşte problematica quasi-biologică a cotidianului, ceva plin de grele înţelesuri metafizice. Căci personalitatea în general, încearcă să transfigureze mizeria condiţiei umane, şi după expresia de astădată fericită a lui Emil Cioran, „să introducă absolutul în respiraţia cotidiană". Totuşi, mai mult ca în altă parte, trăirea reprezintă pentru eroi şi sfinţi o existenţă elaborată pe plan metafizic, o incursiune a transcendentului în carnea şi sângele unor bieţi muritori. Viaţa lor nu se mai scurge lent şi normal, între leagăn şi mormânt, ci svâcneşte viu, între trei coordonate metafizice: moartea şi umanitatea — caracterizând omul tehnic; moartea şi Dumnezeu — caracterizând omul asimilat divinului, sfântul.

Omul devine erou sau sfânt abia după ce s'a întâlnit cu moartea, după ce fiorul morţii i-a sguduit şi străbătut fiinţa până la ultima picătură de sânge, până la cel mai sfielnic gând, până când omul ajunge din fiinţă quasi biologică, fiinţă metafizică.

Intr'adevăr, moartea este cel mai deobşte punct de contact metafizic al omului cu realităţile care îl depăşesc. Este un fel de trambulină a tuturor celor ce încearcă salturi în absolut. De aceea, pe când omul comun se teme de moarte, pentrucă este în general antimetafizic, eroii şi sfinţii sunt prietenii ei cei mai buni, tocmai fiindcă trăesc în plină metafizică. Pe ei moartea nu-i înspăimântă şi nu-i surprinde niciodată, pentrucă întotdeauna sunt în armonie cu veşnicia ei. „Nici un rău nu atinge pe înţelept, nici în viaţă, nici când moare" — a spus un erou al adevărului, Socrate, pentru eroi. Iar despre sfinţi a zis Iisus că ei nu vor cunoaşte moartea, ci numai „trec din moarte la viaţă".

Eroii şi sfinţii se joacă cu moartea pentrucă înlăuntrul lor stăruesc cu o soliditate de granit certitudinile vieţii. Ei chiar cultivă ideia morţii şi sunt călăuziţi în viaţă de obsesia ei creatoare. Pentrucă nici un alt fenomen din interiorul sau periferia vieţii nu deschide omului atâtea bogate perspective metafizice, ca moartea. Ea desvălue ochilor noştri orbiţi de prea mult pământesc, infinitul, veşnicia — cu un cuvânt, sferele unde trebue să locuiască idealul. Pune vieţii, cu o misterioasă putere, întrebări capitale, care adesea sfarmă rezistenţele lutului şi eliberează spiritul înlănţuit, pentru a-şi lua sborul spre înălţimi. De acolo de sus, moartea ne demonstrează — prin graiul metafizicei — cu o majestuoasă elocvenţă, contrastul abisal dintre vremelnicie şi ab-

solut. De acolo de sus, ea însinuiază în sufletele omenești gustul pentru ceea ce este „dincolo" de noi, un dor suprapământesc de a părăsi scutecele instinctului de conservare, pentru a evada din noi înșine în absolut. Dintr'un astfel de isvor își trag eroii și sfinții puterea invincibilă a jertfei de sine.

Valoarea adevărată a vieții nu ni se descopere de cât din perspectiva morții. Numai ea ne arată limpede pe deoparte că omul nu este o ființă absolută, iar pe de alta că viața nu se termină unde se pare *că s'ar termina. Ea trebue să se prelungească undeva „dincolo". Iar în ce privește pe eroi și sfinți, ei cred că adevărata viață începe abia* dincolo de propriul lor eu. *De aceea ei trăesc „aici" ca și când ar trăi „dincolo", picurând eternitate în fiecare gând, în fiecare acțiune.*

Ce este „dincolo" de noi? In primul rând aproapele și în sens mai larg, umanitatea. Apoi persoana omniprezentă a lui Dumnezeu, acea realitate indubitabilă, certitudinea cea dintâi și cea de pe urmă a vieții, pe care se sprijină sublima nepăsare a eroilor și sfinților față de moarte.

Totuși, acest „dincolo" care copleșește existența atât a eroului cât și a sfântului, este încrucișarea de drumuri care desparte pe cei doi frați de cruce. Eroul află dincolo de sine, ca ținta cea mai apropiată, umanitatea — idealul său e un ideal terestru; pe când sfântul țintește direct realitatea divină — idealul său este un ideal ceresc. De aceea chiar și metodele lor se deosebesc: eroul se luptă să-și ajungă ținta prin efort personal, iar sfântul prin rugăciune.

Cu toate acestea, cele două poziții nu sunt exclusive. Nici eroul nu poate nega realitatea divină și rugăciunea, nici sfântul nu trebue să disprețuiască umanitatea și efortul personal. Deosebirea constă doar în aceea că pe când eroul vede pe Dumnezeu și puterea rugăciunii ca pe niște mijloace ultime de realizare a scopului terestru, sfântul concepe divinitatea ca scop principal al existenței sale, iar umanitatea și efortul personal le consideră doar ca niște mijloace de perfecționare.

Dar eroii și sfinții se deosebesc și prin poziția ce o adoptă față de realitățile la care se raportă. Cei dintâi par a avea tendința de a o depăși. Morala eroului se resimte întrucâtva de ambiția cristalizată de Nietzsche în al său „supraom". Din contră, sfinții sunt animați de un adânc sentiment de dependență față de Dumnezeu. De aceea, deși posedă o calitate comună: lepădarea de sine — adică dăruire totală realității prime de „dincolo" de ei — totuși, pe când virtutea eroului e combativitatea, virtutea sfântului e smerenia. Căci în timp ce eroul se crede plin de o putere pe care vrea să și-o afirme cu impetuositate, sfântul se simte veșnic „sărac cu duhul" și cere har.

Eroul se vede cel dintâi în scara valorilor, este animat de un fel de mesianism terestru. Vrea să fie un deschizător de drumuri noui, un demiurg, să târască sufletele după el ca un torent de munte, să declanșeze energiile latente ale naturii, ale masselor. să fie interpretul umanității întregi în fața absolutului, să-și impună pecetea personalității sale, a gândirii sale, lucrurilor, ființelor și vremilor. El trăește pentru

istorie și prin istorie. Deci idealul său de plenitudine existențială, deși transfigurat de luminile metafizice, nu cuprinde de cât un fragment din absolut. Din contră sfântul, deși se consideră cel mai mic între toți, deși nu e stăpânit de veleitatea dominației, totuși trăește mai presus de istorie. Ținta lui este absolutul divin. Spre el aspiră cu toată dogoarea sufletului său incendiat de iubirea cerească. Idealul plenitudinii sale existențiale este îndumnezeirea, cel mai înalt ideal posibil pentru o ființă creată.

La urma urmei, acest paradoxal dor de viață al eroilor și al sfinților, deși pare a disprețui pârghia atât de necesară a instinctului de conservare, cuprinde totuși un puternic elan conservativ. Acest elan, însă, nu mai este un pur instinct biologic, ci un instinct metafizic. Eroismul și sfințenia sunt o metodă nouă de conservare a vieții prin înveșnicire. Eroul concepe această înveșnicire într'un mod oarecum egoist. A iubi pe altul este pentru erou un alt mod de a se iubi pe sine. Pentru el, viața socială nu este altceva de cât o prelungire a propriei sale existențe. Pentru mentalitatea eroică, istoria e o sumă de biografii. Aproapele, umanitatea, sunt posibilități de permanentizare a eului individual. A trăi în așa fel încât viața ta să devie o condițiune de existență pentru alții, adică alții să trăiască prin tine, este pentru logica eroului a trăi tu însuți prin ei, într'o existență multiplă, durabilă. A săvârși fapte de care depinde destinul umanității — a te instala în altitudinea istoriei — însemnează a-ți rezerva un fel de permanență relativă, permanența istorică.

Dimpotrivă sfântul: nu vrea să-și conserve viața din ambiția de afirmare egoistă, ci din iubire față de Dumnezeu. El râvnește la înveșnicire pentrucă știe că numai trăind veșnic îl poate iubi veșnic pe Dumnezeu. Animat de iubire nesfârșită față de Dumnezeu, sfântul iubește umanitatea, luptă și se jertfește pentru ea fiindcă așa e porunca lui Dumnezeu. Deci morala sfinților depășește și include morala eroică.

Totuși, nu putem nega existența unei mistici eroice, care se alimentează din credința în Dumnezeu, fără de care este atât de puțin probabilă existența absolutului. Ea singură conferă eroismului o valoare morală incontestabilă. Grație acestei mistici, eroismul și sfințenia uneori se ating în așa fel, încât nu știi unde se sfârșește eroismul și unde începe sfințenia, unde egoismul și unde iubirea de Dumnezeu. De aceea, uneori între eroism și sfințenie este doar o deosebire de grad. In orice caz, valoarea eroismului constând în puterea de jertfă, de dăruire de sine, de desinteres, urmează că adevăratul eroism este de fapt sfințenia.

Pentru a deveni erou sau sfânt se cere un lucru capital: să-ți dobândești instinctul metafizic, singurul compatibil cu o existență cu adevărat umană; să cultivi obsesia creatoare a morții, setea pentru acel „dincolo" de eu, pentru umanitate și Dumnezeu. Numai elaborându-ne gândurile și faptele pe plan metafizic vom putea desființa tragicul simulacru al acestei viețuiri subumane pe care o trăim îndeobște. Atunci vom pricepe că climatul altitudinilor nu e chiar atât de aspru și de neîndurător — și că adevărata viață umană este viața eroilor și a sfinților.

Preot IOAN OPRIȘ

MIŞCAREA LITERARA

Ioan Gh. Savin: CREŞTINISMUL ŞI GÂNDIREA CONTIMPORANĂ. Tip. Fântâna Darurilor. Bucureşti, p. 160, Lei 100.—

Avem aci o colecţie de studii şi conferinţe apologetice, rostite la diferite ocaziuni şi retipărite din revista „Fântâna Darurilor", despre: *Creştinismul şi gândirea contimporană, Creştinismul şi viaţa, Indoeli şi certitudini, Dumnezeu şi cunoaşterea Lui, Ateismul militant* (pericolul şi combaterea lui), *Creştinism şi comunism,* toate pe cât de importante, pe atât de actuale.

Deşi titlul se referă la întreg cuprinsul cărţii, ne mărginim să schiţăm numai studiul cu care începe: *Creştinismul şi gândirea contimporană.*

Se pare că acordul dintre creştinism şi gândirea contimporană este numai aparent. Sunt în adânc goluri şi conflicte. Convingerile personale nu se mai acordă cu ale dogmei şi comunităţii creştine. Sunt oameni cari după tradiţie şi cu inima sunt creştini, dar după raţiune sunt păgâni. Alţii par total înstrăinaţi de dogmele religiei creştine, ca şi când faimoasa teorie pozitivistă a lui A. Comte ar fi devenit predominantă în ştiinţă şi filosofie, în cultura şi societatea de azi.

Care-i adevărul? După pozitivism, religia e un fenomen perimat, impus, tolerat ca un calmant sau stupefiant. In realitate însă, afirmaţiunile pozitiviste sunt total infirmate de fapte. Religia, cu toate împotrivirile, există şi influinţa ei creşte în cele mai mari şi mai luminate state europene (Germania, Italia, Franţa, etc.). Este adevărat că rolul religiei era mai accentuat şi mentalitatea mistică era mai vie în vechime decât acum. Religia era mai aproape de viaţă şi Dumnezeu de om, aşa după cum şi astăzi, popoarele mai aproape de natură sunt mai religioase decât cele mai civilizate şi mai ales decât locuitorii oraşelor. Intre om şi Dumnezeu s'a intrepus maşina. Totuşi teoria lui A. Comte e falsă, după cum o arată mai ales raportul ce există astăzi între *religie şi filosofie, religie şi ştiinţă, religie şi viaţă.*

Filosofia coexistă cu religia. Până la ivirea creştinismului, între ele a fost armonie deplină. Toţi filosofii greci, cu excepţia sofiştilor, au avut faţă de teologie o atitudine de armonie. Antagonismul începe cu creştinismul, care fiind în opoziţie cu religia păgână, ajunge în opoziţie şi cu filosofia păgână. Scolastica, robind filosofia, a fost la fel de păgubitoare raportului dintre filosofie şi religie. Devenită liberă, raţiunea înlătură religia, revelaţia, metafizica. Ostilitatea dintre ele a

venit din comunitatea de obiect și diferențierea de metodă ce există între ele. Amândouă caută și afirmă absolutul. Filosofia prin rațiune, religia prin revelație. Astăzi se reînfrățesc. Metafizica reînviată duce la religie, filosofia tot la religie, lângă tronul Dumnezeirii.

Există o cunoaștere prin rațiune și una prin grație. Cunoașterea numai prin rațiune e ca turnurile catedralelor gotice: oricât ar fi de ascuțite, nu pot străpunge infinitul. Cunoașterea prin grație se aseamănă catedralelor bizantine: prin rotunjimea cupolelor se revarsă din cer harul peste așezările pământului. Pe planul întâi avem Turnul Babilonului și lupta titanilor cu cerul; pe planul al doilea avem îngerii, sfinții și Intruparea mântuitoare. La convingerea aceasta pare a fi ajuns și filosofia contimporană, care prin neocriticismul kantian, pragmatismul american, fenomenalismul husserlian, intuiționismul bergsonian, axiologismul lui M. Scheler, ontologismul lui Heidegger, imanentismul lui B. Croce și M. Blondel, neotomismul lui J. Maritain și existențialismul lui Berdiaeff, se apropie tot mai mult de religie.

Mai cu greu se restabilește raportul de armonie dintre *știință* și *religie*. Știința se împacă cu ideea unui Dumnezeu creator, combate ideea materialistă și atee despre lume, dar nu prea admite pe Dumnezeu proniator, mântuitor și judecător al lumii, „refuză a se supune dogmaticei creștine". Conflictul este între știința materialistă și religie. El dispare când ne gândim la științele istorice și normative. Cu toate aparențele contrare, știința se apropie și ea de religie. Sistemul de explicație mecanică și materialistă a lumii și vieții începe a se învechi și înlocui cu concepția creștină. Creaționismul creștin și evoluționismul netransformist și spiritualist se împacă pe zi ce trece. Nu se mai poate susține ideea descinderii omului din maimuță, nici apariția vieții organice din materia anorganică, dar se constată treptat că darwinismul, în fondul lui autentic, nu este nici anticreaționist, nici ateu. Concepția heliocentrică și cosmocentrică e înlocuită cu una biocentrică și antropocentrică. Prototipurile sau speciile au fost create de Dumnezeu și odrăslesc după legile date de El, așa încât greșit s'a pus conflictul dintre religie și știință pe tema darwinismului.

Altă modificare a concepției mecanice despre lume o aduce legea entropiei, în virtutea căreia energia, constantă în univers, se transformă în favorul căldurii, de unde rezultă că substituindu-se printr'o singură energie, celelalte energii se degradează și astfel procesul mișcării se va sfârși. Ceea ce înseamnă că universul de azi va avea un sfârșit și cu aceasta dogma despre eternitatea și infinitatea materiei și a mișcării poate fi socotită căzută.

La rezultate care apropie știința de religie ne duc și ultimele cercetări asupra structurii atomului, cari anulează în întregime știința materialistă. Atomul apare ca o lume nouă, complicată și plină de mistere, în care materia e disolvată în substanța spiritului. Universul nu mai apare ca o mașină, ci ca o creație a Spiritului care guvernează materia.

După ce pământul a fost înlăturat din centrul universului şi omului i s'a luat coroana de rege al făpturilor, ştiinţa începe şi in privinţa aceasta a se corecta. Se constată că numai pământul e locuibil şi că *viaţa* e un fenomen unic, un dar al Spiritului suprem. Deodată cu viaţa omul a primit conştiinţa, cea mai înaltă manifestare a vieţii, în faţa căreia amuţesc toate teoriile şi explicaţiile. Astfel omul redevine din nou stăpânul lumii şi purtătorul unei misiuni primite dela Creator.

Dacă astăzi mai există conflicte între gândirea contimporană şi religie, ele sunt o urmare a domniei materialismului veacurilor trecute. Ele întârzie ca umbrele nopţii, prin adâncurile văilor, după apariţia soarelui.

Veacul nostru de revoluţii şi războaie totalitare este „veacul eliberării de sub dogmele materialismului ateu" şi al întoarcerii spre zările spiritualismului creştin. Nici ştiinţa, nici filosofia nu mai pun impedimente împotriva credinţei creştine. Necredincioşii cari mai există printre noi sunt, după expresia lui Aristotel, „filosofii nopţii", întârziaţi cari fără să primească noile lumini ale ştiinţei, trăesc din moştenirile materialismului decedat.

Nu mai puţin interesante şi actuale sunt şi celelalte subiecte, pe care autorul lor, eminent profesor de Apologetică, a ştiut să le trateze cu competenţa specialistului consacrat.

Preot Dr. ILARION V. FELEA

Sf. Ioan Hrisostom: DESPRE PREOŢIE. Traducere după textul grecesc tipărit de Ioan Albertus Bengelus la Lipsca în 1866, lucrată de Preot Icon. Aristide N. Geamănu Iaşi—Gorj. Tipografia sfintei Mitropolii a Olteniei, Craiova 1941, p. VII+188. Preţul 150 Lei.

Apărută ca al 3-lea număr din Biblioteca „Hrană pentru suflet", traducerea aceasta răspunde unei simţite necesităţi şi umple un gol al literaturii noastre religioase. In adevăr, vechile ediţii româneşti — puţine la număr — ale minunatei opere a sf. Ioan Gură de Aur, s'au epuizat de multă vreme. In plus, păr. Geamănu ne dă o traducere superioară celor de până acum şi completă. De aceea iniţiativa păr. Geamănu este cât se poate de binevenită şi valoarea muncii sale incontestabilă.

Cartea-i atrăgătoare şi prin coperta ei, care reprezintă o veche icoană românească ţărănească găsită la Drăguş (jud. Făgăraş), înfăţişând simbolic pe Mântuitorul, din a cărui coastă ţâşneşte isvorul nemuririi. Minunată potrivire a icoanei cu cuprinsul cărţii, căci adevărata preoţie nu se poate realiza decât cu ajutorul harului pe care Hristos ni l-a adus în lume!

Motto („Mai multe sunt furtunile ce sgudue sufletul preotului decât vânturile cari sbuciumă marea". Hrisostom, Despre preoţie, Cartea III-a, cap. VIII, vers. 211) anunţă greutatea misiunii preoţeşti. *Cuvântul înainte* este o minunată relevare — cu citate bine alese din sf. Ioan Hrisostom — a sublimităţii chemării preoţeşti, însoţită de

îndemnul de a ne strădui să ne ridicăm până la imitarea rodnică a celor două mari modele de preoţi: sf. Apostol Pavel şi sf. Ioan Gură de Aur.

Scopul pe care-l urmăreşte traducătorul, ca şi felul şi calitatea traducerii, se desprind clar din însăşi cuvintele păr. Geamănu: „Ca o pioasă contribuţie în sprijinul ajungerii a cât mai multora la o asemenea râvnită asemănare (e vorba de imitarea sf. Ap. Pavel şi a sf. Ioan Gură de Aur), m'am trudit să 'mbrac în nouă haină românească tratatul sf. Ioan Gură de Aur... N'am năzuit a face o lucrare literară critică, din domeniul clasicismului, nici una de teologie speculativă, *ci o lucrare practică de pietate religioasă*" (p. VII). Privită sub unghiul de apreciere al scopului urmărit, *lucrarea păr. Geamănu şi-a ajuns ţinta şi se poate considera ca deplin reuşită.*

Cât priveşte valoarea cărţii ca atare, e de prisos să mai vorbim. Tratatul „Despre preoţie" al sf. Ioan Hrisostom este o splendidă zugrăvire a înfricoşatei şi sublimei chemări a preoţiei, zugrăvire aureolată de nimbul gândirii şi simţirii patristice. Lectura lui e folositoare oricărui creştin: tânărului ce vrea să îmbrăţişeze chemarea preoţească îi serveşte de călăuză şi îndemn; preotului îi este îndreptar, avânt şi reconfortare; credinciosului, povăţuitor şi stimulent de a preţui şi stima pe părintele său sufletesc: preotul.

Iată de ce felicităm sincer pe traducător, iar cartea o recomandăm cu toată insistenţa şi căldura sufletului nostru, tuturor credincioşilor şi mai ales studenţilor teologi şi preoţilor, din a căror bibliotecă nu-i permis să lipsească.

Preot Dr. CORNELIU SÂRBU

❀

Preot Gheorghe Perva: CAZANII PENTRU AZI. Arad 1941, p. 171. Lei 95.—

A apărut în editura Tipografiei Diecezane din Arad, în vara acestui an, o carte cu „cazanii", având ca subtitlu: „câte cinci minute de cultură duhovnicească". Autorul cărţii este un preot cu o bogată activitate scriitoricească, însemnând în răbojul său, până acum, cu lucrarea prezentă, şase închegări de gânduri curate între scoarţe de cărţi, fie originale — în cea mai mare parte — fie traduceri. Toate scrierile sale sunt din domeniul omileticei. Toate au caracter de meditaţii.

Meditaţiile acestea te mişcă sufleteşte, te cuceresc, te sguduie şi te înalţă spre slavă cerească de înnoire şi prefacere. „Cazaniile" acestea, cari — se pare — sunt o apariţie cu totul originală în publicistica noastră omiletică, sunt înseilări de cugetări adânc pilduitoare, smulse cu dragoste de îndrumare din pericopele Duminecilor sau sărbătorilor de peste an. Autorul îşi întitulează volumul: „Cazanii pentru azi". Găsim greşit titlul de mai sus. Aceste cazanii nu sunt numai „pentru azi", ci au valabilitate îndrumătoare în orice timp, pentru că ele sunt doar tălmăciri ale cuvintelor de totdeauna din

Cartea Veacurilor. Şi atunci, nu se poate spune că ele sunt numai „pentru azi"!

O altă observaţie pe care ne îngăduim s'o facem, priveşte ortografia cărţii. Sunt cam multe greşelile ortografice (pe cari le punem în seama culegătorului!) pentru ca ele să nu isbească neplăcut pe cititorul atent şi pregătit.
Preot MIRCEA MUNTEANU

Sofia Şt. Meteş: CREDINŢA RELIGIOASĂ CA FACTOR DE DISCIPLINĂ ŞI SOLIDARITATE NAŢIONALĂ (Extras din „Telegraful Român") Sibiu, Tipografia Arhidiecezană 1941, p. 24, Lei 10.—

Fericit a fost gândul Doamnei Sofia Şt. Meteş de-a reproduce în broşură această temeinică şi entuziastă conferinţă rostită la Sibiu şi Bucureşti, sub auspiciile Societăţii ortodoxe naţionale a femeilor române.

Ceea ce ne bucură nespus de mult nu este atâta faptul că avem prilejul să auzim ce gândeşte despre misiunea actuală a Bisericii noastre o femeie dotată cu o cultură aleasă şi cu o elocvenţă fremătătoare, ci justeţa vederilor autoarei.

Sunt pagini menite să corecteze multe prejudecăţi, să desmorţească energii încremenite şi să intereseze pătura noastră cultă pentru problemele ce i se pun astăzi instituţiei sfinte.

Când lăudăm curajul distinei autoare, nu uităm să subliniem limpezimea gândurilor şi frumuseţea graiului în care sunt articulate ele.
GR. T. M.

ANUARUL ACADEMIEI TEOLOGICE „ANDREIANE" DIN SIBIU (1940—1941), publicat de Dr. *Dumitru Stăniloae*, rector, Sibiu, Tipografia Arhidiecezană 1941, p. 86.

Pe lângă obicinuitele date şcolare, Anuarul aduce un studiu vast şi documentat al Păr. Prof. Dr. *Nicolae Terchilă*, intitulat: „Herbart şi herbartienii români" (p. 5—59).

Folosindu-se de prilejul împlinirii unui veac dela moartea lui Johann Friedrich Herbart (1776—1841), autorul rememorează viaţa şi opera acestui pedagog între filosofi, insistând totodată asupra înrâuririi pe care a exercitat-o sistemul său pedagogic asupra dascălilor români Ioan Popescu, Ştefan Velovan, Dr. Daniil Popovici-Barcianu, Dr. Petru Şpan, Dr. Petru Pipoş, Dr. Vasile Bologa şi Dr. Petru Barbu, cărora le revine meritul de-a fi creat „prin condeiu şi mai ales prin graiu viu aceea atmosferă de spiritualitate pedagogică, ce era absolut necesară unei dăscălimi care avea o misiune pe cât de grea, pe atât de sfântă: *libertatea prin cultură*" (p. 59).

Elogiul profesorilor pensionaţi Prot. *Ilie Beleuţă* şi dl *Candid Popa*, îl fac urmaşii lor la catedrele de istorie bisericească şi cântare bisericească şi tipic, Preotul Dr. T. Bodogae şi pururea pomenitul Diacon Petru Gherman.
Dr. GRIGORIE T. MARÇU

CATALOGUL PUBLICAŢIILOR EDITATE DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DE ALBA-IULIA ŞI SIBIU. Sibiu, Tipografia Arhidiecezană, 1941; pag. 56, Lei 25.—

Dacă la noi se citeşte prea puţin în comparaţie cu numărul mare de cărţi cari văd lumina tiparului şi cu valoarea conţinutului lor, una din pricinile acestei stări, care nu ne onorează deloc, zace în lipsa mijloacelor de informaţie rapidă şi onestă despre apariţia şi valoarea aproximativă a cărţii româneşti.

Arhiepiscopia ort. rom. de Alba-Iulia şi Sibiu vrea să acopere această trebuinţă, cât priveşte publicaţiile ei, prin Catalogul acesta.

Mai toate cărţile prezentate într'ânsul au apărut din iniţiativa şi cu purtarea de grije a I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului. Execuţia tehnică îi revine harnicei tipografii arhidiecezane, întemeiată în 1850 de pururea pomenitul Mitropolit Andreiu Şaguna.

Catalogul a fost alcătuit — din încredinţarea I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* — de redactorul revistei noastre, Păr. Prof. Dr. Grigorie T. Marcu. Sistemul utilizat la întocmirea lui, face din acest Catalog un model al genului. Numai marile case de editură ale Occidentului se pot mândri cu astfel de realizări bibliografice.

Un scurt cuvânt de lămurire îl deprinde pe cititor cu manevrarea bogatului aparat de orientare rapidă şi sigură în cuprinsul stufos al Catalogului.

Mănoasa recoltă publicistică a Sibiului ortodox, este distribuită în două compartimente:

I. *Periodicele*, cu subdiviziunile: 1. Foi şi reviste şi 2. Colecţii (Biblioteci, Serii), toate orânduite cronologic.

II. *Cărţi şi broşuri*, orânduite pe specialităţi, şi anume: 1. Teologie dogmatică, 2. Studii biblice, 3. Istorie bisericească, 4. Drept bisericesc, 5. Studii catehetice, 6. Predici, 7. Cuvântări, 8. Cărţi de educaţie religioasă-morală, 9. Indrumări pastorale, 10. Cărţi de luptă antisectară, 11. Ascetică şi Mistică, 12. Doctrină naţionalistă, 13. Cărţi de rugăciuni şi de cântări, 14. Filosofie religioasă şi 15. Diverse.

Publicaţiile inventariate în aceste grupe cuprind în cele mai multe cazuri — pe lângă datele notate pe foaia de titlu a fiecărei lucrări — catene de fragmente din recenziile ce s'au făcut cărţii respective în diverse periodice din ţară şi de peste hotare, cu indicarea exactă a autorului şi locului apariţiei lor. Aceasta, pentru ca cititorul să ştie dinainte pe ce-şi cheltueşte banul agonisit cu atâta trudă, căci — mai cu seamă în zilele noastre — nimeni nu cumpără cărţi „pe nimerite".

Cele două *volume omagiale* închinate mitropolitului Andreiu Şaguna (1909) şi I. P. Sf. Mitropolit Dr. *Nicolae Bălan* (1940) — cărţi de valoare excepţională şi de dimensiuni monumentale — se bucură fiecare în parte de câte o prezentare demnă de proporţiile lor.

Un registru alfabetic înlesneşte aflarea rapidă a paginilor acestui Catalog, în cari figurează: periodicele, colecţiile, grupele, autorii de cărţi şi de prefeţe, întemeietorii de periodice şi de colecţii, redactorii acestora şi traducătorii în româneşte ai operelor străine.

SABIN SIBIANU

NOTE ŞI INFORMAŢII

TUTUROR colaboratorilor, abonaţilor şi prietenilor ei, „Revista Teologică" le trimite cele mai calde urări de pace, sănătate şi mulţumire sufletească, din prilejul sfintelor sărbători ale Naşterii Domnului şi Bobotezii. Dumnezeescul Prunc care se naşte'n ieslea dobitoacelor, degrabă să stâmpere întărâtarea neamurilor, Ţara să ne-o păzească şi să-i vindece rănile, iar pe noi toţi să ne mântuiască.

VECHIUL adagiu „non omnis moriar" se potriveşte mai cu seamă creatorilor spirituali. Când sunt cunoscuţi, aceştia trăiesc, după moarte, nu numai în veşnicia lumii de dincolo, ci şi în conştiinţa şi în dragostea seriilor de generaţii pentru cari au creat.

In deosebi creaţiunile artistice au puterea de a reprezenta autentic pe artist şi după mutarea lui din lumea aceasta. In operele sale a condensat artistul deopotrivă: concepţie, aspiraţii, avânt şi crez. De aceea o operă de artă ne vorbeşte în locul autorului ei, ne edifică, ne însufleţeşte şi ne înalţă în numele lui şi potrivit personalităţii sale. Am putea spune că operele de artă sunt nişte acumulatori cvasi-inepuisabili ai personalităţii aceluia care le-a plăsmuit. Şi când creatorul pleacă dintre noi, îi supravieţuiesc creaţiile artistice în cari şi-a exteriorizat o bună parte din viaţa sa sufletească.

Iată de ce apariţia Colindelor lui Petru Gherman, (Seria I, Lei 40) editate de Academia teologică „Andreiană" din Sibiu, va însemna pentru foarte mulţi ceva ca o reîntâlnire cu însuşi mult regretatul lor autor.

Intr'adevăr, deşi aceste colinde au material folcloric, totuşi ele oglindesc foarte bine câteva din notele esenţiale ale personalităţii lui Petru Gherman. Şi se datoreşte aceasta atât faptului că ele n'au fost numai „culese" ci şi alese din popor, precum şi stilului în care le-a tratat şi armonizat. Astfel: colinda „Ziurel de zi", prin cele câteva măsuri introductive, ca şi prin finalul său, cu indicaţia „cu gura închisă", apoi prin armoniile sale numai consonante, atât de adecvate genului acestei colinde, odată cu evocarea atmosferei de linişte şi pace din Noaptea sfântă, ne comunică ceva şi din bunătatea şi seninătatea sufletului lui Petru Gherman.

Aceeaşi bunătate şi seninătate respiră şi din cântecul de stea „Trei Crai", la care se adaugă şi o notă de hotărâre. Iar în „Domn bun" şi în „Bună veste" îl regăsim pe P. Gherman cel plin de bărbăţie şi de entuziasm, aşa cum ni se desvăluia sufletul său în interpretarea pricesnei „Cu trupul".

Colindele lui Petru Gherman au făcut parte, încă de acum doi ani, din programul tradiționalelor concerte de colinde ale corului Mitropoliei din Sibiu, cu care prilejuri au și fost radiodifuzate. Coriștii, cei mai obiectivi critici, le-au primit și le-au cântat încă de pe atunci cu toată plăcerea și cu toată dragostea lor, și încă înainte de a fi tipărite, ele au făcut parte și din repertoriul altor coruri, chiar și sătești, ceea ce dovedește că pot fi învățate cu ușurință.

Dar colindele și cântecele de stea nu sunt decât o parte din compozițiile lui Petru Gherman. Profesorii Academiei „Andeiane" și-au propus să editeze curând și celelalte compoziții ale mult regretatului lor coleg, printre cari și atât de valoroasa compoziție patriotică „Ardealul".

GH. ȘOIMA

ÎNDĂTINATA comemorare a patronului Academiei teologice „Andreiane", s'a făcut și'n acest an în preseara zilei de pomenire a sf. Apostol Andreiu (29 Nov. a. c.), printr'o ședință festivă a Societății de lectură „Andreiu Șaguna" a studenților teologi.

Din acest prilej, spațioasa Aulă a Academiei teologice „Andreiane" a fost gătită de sărbătoare, cu verdeață de brad, covoare și flori. Superbul tablou al Mitropolitului Șaguna, capodopera pictorului Henția, era așezat la loc de frunte, iar pe peretele de miazănoapte, în galeria de onoare a gloriilor acestei instituții, fusese rânduit portretul regretatului profesor Diacon Petru Gherman, lucrat în ulei de dna Maria Drăgan Cabadaief.

Praznicul a fost onorat cu prezența unei asistențe distinse și număroase, în frunte cu I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului și P. Sf. Episcop *Vasile* al Maramurășului înconjurați de consilierii Lor, Păr. Rector Dr. D. Stăniloae, Prot.-Stavr. Colonel I. Dăncilă, vicarul Episcopiei Armatei, dnii profesori universitari O. Ghibu, E. Speranția, Al. Procopovici și Dr. I. Crăciun, dna și Păr. Șt. Meteș, directorul Arhivelor Statului, ș. a.

Solemnul imn „La mormântul Marelui Andreiu" de Z. Boiu, armonizat de D. Cunțanu, a inaugurat și de astă dată selectul program.

Elogiul pururea pomenitului „preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet", l-a făcut Păr. Prof. Dr. *Grigorie T. Marcu*, președintele de onoare al Societății de lectură, într'un avântat cuvânt de deschidere.

A urmat la rând mișcătoarea compoziție a Păr. Prof. Timotei Popovici: „Veniți creștini la rugăciune", interpretată cu simțire de Corul studenților teologi — augmentat cu un grup de elevi ai Școalei normale „A. Șaguna" — sub diriguirea Păr. Prof. *Gh. Șoima*.

Obicinuita disertație festivă a fost rostită de eminentul student din anul IV, *Ioan Giurgiu*, președintele activ al Societății „A. Șaguna", care a tratat temeinic și cuceritor problema: „Omul în concepția creștină și comunistă".

Memoria regretatului profesor al Academiei teologice „Andreiane" Diaconul Petru Gherman, a fost evocată mişcător de versurile studentului teolog din anul IV Ştefan Tascian, declamate de autor. Acelaş student a surprins asistenţa cu o poezie patriotică, aplaudată frenetic.

Studenţii Iancu Popa din anul I şi Virgil Bota din anul III au recitat cunoscutele poezii de Mircea Dem. Rădulescu: „Odă ostaşilor biruitori" şi „Ardealul", alternate de corurile „Blândul Păstor" de Petru Gherman, „Chemarea Oltului" de Gheorghe Şoima şi „Ardealul" de Petru Gherman, cu care s'a şi încheiat programul, într'o atmosferă de indescriptibilă însufleţire.

A luat apoi cuvântul I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae*. Vădit mişcat de reuşita serbării, Inaltul Ierarh i-a îndemnat pe studenţii teologi să respecte cât vor trăi convingerile curate pe cari le-au exprimat cu acest prilej.

După ce s'a întreţinut câteva clipe cu cei prezenţi şi a adresat un simţit cuvânt de mângâiere Doamnei Prof. Septimia P. Gherman, I. P. Sf. Sa a părăsit Aula Academiei teologice „Andreiane", însoţit de acordurile solemne ale imnului arhieresc.

Asistenţa şi presa din loc şi din Capitală, au adus elogii entuziaste serbării studenţilor teologi. Ea constitue o mărturie elocventă a puternicelor convingeri creştineşti şi româneşti de care sunt însufleţiţi slujitorii şi studenţii Academiei teologice „Andreiane".

SABIN SIBIANU

LICEUL „Şaguna din Braşov, creaţiunea neuitatului protopop Ioan Popazu şi a marelui mitropolit Andreiu Şaguna, a trecut pragul alor nouă decenii şi se apropie, cu sporită vrednicie, de centenarul său.

Nouă decenii a luminat neîntrerupt şi tot mai viu acest focar de cultură şi simţire românească. Bilanţul energiei şi devotamentului cheltuite la această vatră, bogăţia ideilor cari au răscolit sufletul atâtor generaţii şi s'au plămădit într'o puternică voinţă românească, nu pot fi cuprinse în câteva rânduri.

Precum s'a exprimat Octavian Goga, el însuşi hrănit din pânea iubirii de neam împărtăşită dela catedra acestui Sion românesc, *„a vorbi despre şcoalele din Braşov şi a arăta rolul lor real în viaţa culturală din Ardeal, înseamnă a face istoria unităţii noastre sufleteşti dela cele mai primitive începuturi până la strigătul de biruinţă din epopeea recentă"*.

Sorocul împlinirii celor nouă decenii şi viziunea apropiatului jubileu, ne fac să ne oprim o clipă din alergarea noastră prin vreme şi să privim la neclintitul şi uriaşul pom al culturii româneşti de pretutindeni, sădit şi crescut în Braşov.

Pe linia lui tradiţionalistă de îngemânare a instrucţiei cu educaţia, a luminării minţii cu căldura inimii, întâlnim pe adevăraţii profeţi şi apostoli ai neamului, întâlnim însuşi neamul, luminându-se prin cele mai reprezentative personalităţi ale lui.

La 29 Septemvrie 1851 s'a pus

piatra fundamentală a liceului, de către însuşi Mitropolitul Şaguna. Această şcoală, pe care Şaguna o socotea „coroana" străduinţelor lui în domeniul şcolar, l-a legat într'atâta de Braşoveni, încât îi scria mai târziu protopopului I. Barac aceste cuvinte: *„dacă nu sunt Arhiepiscopul altora, dar lor cu adevărat sunt, pentru că pecetea Arhiepiscopiei mele ei, Braşovenii, sunt"*...

In iarna aceluiaşi an se deschide prima clasă. Aprobarea guvernului, pentru funcţionarea gimnaziului cu patru clase, a fost obţinută abia după cinci ani (1856).

Cu zece ani mai târziu (1866), se obţine dreptul pentru cursul superior şi se ţine primul examen de maturitate, sub preşedinţia Mitropolitului Şaguna.

Conducerea liceului o au o seamă de iluştrii directori, între cari amintim pe: Gavriil Munteanu, Ioan Meşotă, Ştefan Iosif, Ipolit Ilasievici, Gh. Chelariu, Virgil Oniţiu şi Iosif Blaga. Astăzi liceul e condus de vrednicul director I. Moşoiu.

Implinirea celor nouă decenii a fost sărbătorită prin muncă neîntreruptă în toate domeniile, de către profesori şi elevi deopotrivă.

Insemnăm totuşi această împlinire dintr'un alt fericit prilej.

Anul acesta, profesorii şi elevii au avut nespusa bucurie de a vedea între ei pe protectorul liceului, I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae*, venit să sfinţească capela internatului liceului.

După această ceremonie, am întrebat pe un elev din clasa I.: Cine a vizitat zilele trecute liceul nostru? Răspunsul a fost prompt: „Mitropolitul Andreiu Şaguna".

Intr'adevăr, vizita I. P. Sf. Mitropolit Nicolae a avut darul să readucă duhul Mitropolitului Şaguna în mintea şi inima profesorilor şi a elevilor.

Implinirile de ieri s'au împreunat cu cele de azi.

Preot VASILE COMAN

PENTRU ajutorarea celor ce se sbat în nevoi, Domnul Mareşal *Ion Antonescu*, Conducătorul Statului, a înfiinţat instituţia samariteană *„Ajutorul de iarnă"*, cu gospodărirea căreia a fost însărcinat Consiliul de patronaj al operelor sociale de sub preşedinţia Doamnei Maria Mareşal Antonescu. Colectele organizate în acest scop pentru zilele de sf. Nicolae şi Duminecă 7 Dec., au avut un succes considerabil. Fiecare a dăruit ce-a putut: bani, îmbrăcăminte, alimente, obiecte casnice, etc.

În acelaş scop binecuvântat, I. P. Sf. mitropolit *Nicolae* al Ardealului a orânduit strângerea de daruri în toate parohiile Arhiepiscopiei noastre. Iar pe de altă parte, Inaltul Ierarh desfăşură o activitate stăruitoare — ale cărei rezultate excelente n'au întârziat să se arate — pentru plasarea orfanilor de războiu în familiile înstărite ale credincioşilor noştri dela oraşe şi mai ales dela ţară, cari n'au avut norocul să-şi vadă căsnicia binecuvântată cu naştere de prunci.

Număroşi orfani de răsboiu au fost înfiaţi de binefăcătorii lor, cari nu contenesc a mulţumi

I. P. Sf. Mitropolit Nicolae — prin scrisori sau cu prilejul vizitelor pe cari Inaltul Ierarh le face la domiciliul lor — pentru bucuria pe care le-a hărăzit-o.

MINISTERUL Culturii naţionale şi al Cultelor a dat o decizie (nr. 40.628 din 11 Oct. a. c.), prin care toate bunurile fostelor şcoli confesionale ortodoxe şi unite erau declarate proprietate a Statului, iar Comitetele şcolare au primit ordin să purceadă degrabă la întabularea acestora pe numele Casei Şcoalelor.

Reacţiunea Bisericii noastre faţă de această măsură pripită, a fost promptă şi eficace. Mareşalul Ion Antonescu, sesizat de I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului printr'un memoriu amplu şi documentat, a dispus revocarea ei, fapt care s'a şi produs prin decizia nr. 271.647 din 10 Noemvrie a. c., care dispune rectificarea în cărţile funduare a lucrărilor de întabulare ce eventual ar fi fost efectuate între timp.

Cucernicii parohi sunt îndrumaţi să controleze dacă nu cumva dela prima până la a doua decizie s'au produs pe alocuri întabulări ale bunurilor în chestiune pe numele Statului şi în caz afirmativ, să ceară rectificarea legiuită.

PENTRU îndeplinirea trebuinţelor duhovniceşti ale studenţilor Universităţii Daciei Superioare din Cluj, a fost organizat — prin purtarea de grije a Păr. Prot. Aurel Nanu, duhovnicul studenţimii — un ciclu de predici adecvate, cari au loc în Catedrala mitropolitană din Sibiu. Inaugurarea lor a făcut-o Păr. Prot.-Stavr. Dr. D. Stăniloae, rectorul Academiei teologice „Andreiane", urmat de I. P. C. Arhim.-Vicar Teodor Scorobeţ, Prot. A. Nanu, Prot. M. Neagu, ş. a.

UNII confraţi au desbătut problema comportării clerului nostru ortodox în războiul sfânt până ce luptele pentru desarticularea uriaşelor armate bolşevice erau în toi. Noi ne oprim asupra ei abia acum, când esenţialui giganticelor încăierări de pe frontul răsăritean — spre norocul întregei omeniri — s'a consumat în grandioasele isbânzi ale armatelor aliate, umbrite de semnul biruitoarei cruci.

„Nici un preot ortodox n'a lipsit dela datorie în zilele sfinte ale răsboiului" — constată dl Prof. univ. Ioan G. Savin într'un număr recent al revistei „Viitorul".

Cotidianul bucureştean semioficios „Unirea", celebra în primele zile de răsboiu vitejia preotului Gligor, dintr'un sat de pe Prut. Când ostaşii noştri au forţat trecerea acestui râu, preotul Gligor i-a ajutat cum s'a priceput mai bine: din proprie iniţiativă, înfruntând ploaia de gloanţe, slujitorul altarului căra lăzi cu muniţii ostaşilor crucii, străbătând până'n primele linii. Unitatea germană care coopera cu trupele noastre în acel sector al frontului, l-a propus pe Păr. Gligor pentru decorarea cu „Crucea de fier". Judecând isprava,

ne-am adus aminte de fenomenalul Arhimandrit Iustin Şerbănescu... Sământa acestui cavaler în sutană al ordinului „Mihai Viteazul", n'a pierit!

Ce să mai spunem de osârdia Clerului militar, de alergăturile P. Sf. Episcop Dr. Partenie Ciopron şi ale statului său major, în fruntea căruia străluceşte elocvenţa şi râvna exemplară a Protoiereului Stavrofor Colonel Ioan Dăncilă, duhovnic şi tată de eroi...

Protoiereul militar Vasile Leu, lovit de-o schije de obuz pe când săvârşia o înmormântare pe front, în loc să se lase evacuat, şi-a continuat slujba sprijinit de subsuori de doi ostaşi. Cu sfinţita dreaptă din care sângele curgea şiroaie, a dat ultima binecuvântare osămintelor aşezate în groapă.

Iar expediţia misionară a Episcopatului ortodox ardelean în Basarabia şi Transnistria — cu cutezătoare pătrundere a I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* până'n preajma liniilor din faţa Odesei, cu binecuvântata zăbavă a P. Sf. Episcop *Veniamin* al Caranşebeşului în împrejurimile abia pacificate ale oraşului Balta, ş. a. — ce sunt altceva decât tot atâtea mărturii ale neînfricatei apostolii creştine?

Sunt fapte cari — fără să ne trufească — nu se pot uita!

Dar Domnul Mareşal Ion Antonescu a ordonat trimiterea în lagăr a unui preot din preajma frontului, pe care nu l-a găsit la datorie!... Gurile rele spuneau că inculpatul e ortodox.

Fiţi liniştiţi!... O anchetă a Ministerului Culturii naţionale şi al Cultelor, a stabilit că preotul împricinat e un reverend *romano-catolic*, din Gherăeşti (jud. Roman), sat de ceangăi unguri papistaşi. Numitul preot a fost deportat în lagăr deoarece s'a dovedit că a sabotat măsurile luate de autorităţi în interesul binelui obştesc al Ţării.

Nu uităm contribuţiunile ştiute şi neştiute ale clerului rămas la vatră. Răniţii din spitalele ZI şi familiile mobilizaţilor, ştiu povesti multe despre râvna lor samariteană.

Dar pentru aceştia, greul începe abia după răsboiu. Că suntem siguri c'o să-l biruiască, nu mai încape nici o îndoială. Acum ca şi'n trecut, ei se vor îmbulzi „cu crucea'n frunte" nu la onoruri, ci unde-i jalea mai mare şi nevoia mai simţită.

Aşa-i că ne-am înţeles, fraţilor preoţi?

⁂

CU îndeplinirea trebuinţelor duhovniceşti ale credincioşilor noştri din Transnistria, a fost încredinţat I. P. C. Arhimandrit Mitrofor Dr. *Iuliu Scriban.*

E o alegere norocoasă. Cult, energic, evlavios, bun liturghisitor şi predicator, I. P. C. Sa va trage brazdă nouă de lumină şi căldură evanghelică în ţinuturile desrobite de peste Nistru.

⁂

SUCLEIA, Rozalevca Zartaica, Doroţcaia, Pohrebi... sfintele biserici îşi înalţă de sârg turlele spre cerul Transnistriei desrobite. Până şi'n blestemata redută a Odesei, pentru biruirea căreia

au sângerat atâția viteji, lumea îngenunchează în plină stradă.

Pumnul mânjit de sângele drepților, pumnul pornit spre tot solul de fărădelege *nu mai este!..* nu mai este, creștini!

OFIȚERI combatanți ctitori de biserici? Da, în Transnistria. Și faptul e explicabil. Vitejii giganticelor bătălii de pe frontul de Răsărit se oștesc nu numai cu bolșevicul, ci și cu păgânul vremilor noastre. Ei apără Patria și Biserica, libertatea și crucea, existența națională și dreptul de-a ne închina Dumnezeului celui viu și adevărat după datina din străbuni.

E semnificativ faptul că atât ofițerii germani, cât și cei români, au sărit fără preget în ajutorul năpăstuiților noștrii frați din Trasnistria, făcându-le toate înlesnirile cu putință pentru a-și restaura sfintele lăcașuri de închinăciune.

Am pomenit de târnosirea bisericii din *Sucleia*, săvârșită de I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului. Bolșevicii prefăcuseră în grajd acest sfânt lăcaș. Căpitanul german *Lehmann* — al cărui nume dreptcredincioșii creștini din Sucleia îl vor pomeni cu înfiorări de recunoștință, din neam în neam — a curățit sf. biserică de toată întinăciunea văzută, a stârpit bălăriile din curte și a îngrădit-o frumos, iar mecanicii unităților motorizate în subordine, au rezolvat problema clopotelor într'un mod cât se poate de ingenios. „Hauptmann Lehmann macht alles" ! — spunea el cu cel mai optimist aer de pe lume, ori de câte ori se ivea o nouă dificultate în calea restaurării sfântului lăcaș. Numai datorită ajutorării acestui brav ofițer aliat, soborul vlădicilor și preoților a putut purcede atât de curând la spălarea întinăciunii nevăzute care pângărise curțile casei Domnului.

In alt sat transnistrian, *Rozalevca*, alt ofițer cinstitor al crucii, Lt.-Colonelul *D. Alexandrescu*, a șters pata lăsată de argații Satanei, refăcând sfântul lăcaș de închinăciune. Un sobor de preoți, în frunte cu neostoitul părinte sufletesc al Transnistriei ortodoxe, I. P. C. Arhim.-Mitrofor Dr. *Iuliu Scriban*, a târnosit de curând ctitoria Lt.-Colonelului Alexandrescu.

Biserica noastră, convinsă — spre deosebire de alte surate ale ei — că nu încap două săbii într'o teacă, n'a bătut nici când medalii, așa că n'are ce atârna pe piepturile viteze ale întru tot lăudaților cavaleri ai crucii, Lt.-Colonelul D. Alexandrescu și Căpitanul Lehmann. Rugăciunile ei îi vor însoți însă cât vor trăi, păzindu-i de toată întâmplarea rea. Norodul transnistrian le va înveșnici în legendă și cântec creștineasca faptă, iar chipurile lor vor fi rânduite cu cinste în strana domnească a amintirilor nepieritoare.

BEZBOJNIK, veninosul organ oficial al ateilor militanți bolșevici, și-a încetat apariția.

Motivul?... Lipsa de hârtie...

S'o creadă Radio Moscova.

MĂREȚELE biserici ortodoxe române din Gheorgheni și Mercurea Ciucului, au fost prefăcute de autoritățile unguresti în magazii de cereale.

EMINENTUL academician, dl Prof. univ. *Ion Petrovici*, a fost numit Ministru Secretar de Stat al Culturii naționale și al Cultelor și Artelor. In cuvântarea rostită cu prilejul instalării, dsa a declarat că va face ordine în puzderia de legi privitoare la învățământul de toate gradele și va da o atențiune deosebită educației tineretului, apelând în acest scop la serviciile Bisericii, școalei și artelor românești.

Apreciind la justa lor valoare înaltele calități și aptitudinile de atâtea ori verificate ale dlui Prof. Ion Petrovici, cercurile bisericești și școlare au primit cu legitimă satisfacție știrea rânduirii dsale în fruntea acestui important departament.

Cu aceeași bucurie am aflat de numirea dlui Prof. *Aurel Popa* ca Secretar general al Cultelor și Artelor.

Fiu de preot ortodox din Arpașul de sus, dsa face cinste învățământului nostru prin spornica activitate pe care a desfășurat-o la liceul Emanoil Gojdu din Oradea, iar după cedarea Ardealului de Nord la Seminarul Central din Capitală. Activând de mai mulți ani în corporațiile bisericești în calitate de deputat eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului, dsa cunoaște îndeaproape problemele împreunate cu bunul mers al instituției sfinte. Entuziast și destoinic, noul Secretar general al Cultelor și Artelor purcede la lucru însoțit de numeroase și trainice simpatii.

HARNICA noastră tiparniță șaguniană — pe lângă alte lucrări de valoare executate în sezonul de toamnă — a isprăvit tipărirea *Cărților de Religie* pentru clasele I—II—III și IV primară (ediția II-a) și V—VI și VII supraprimară (ediția I), datorite osârdiei și priceperii Părintelui *Dumitru Călugăr*, directorul Școalei de cântăreți bisericești „D. Cunțan".

PENTRU colecția anului viitor, „Revista Teologică" are pregătite mai multe studii de valoare, datorite P. C. Icon.-Stavrofor Dr. *Gh. Ciuhandu*, consilier episcopesc, Păr. Prof. Dr. *Șt. Lupșa*, rectorul Academiei teologice din Oradea — Timișoara, Prot. Dr. *Sebastian Stanca*, Prot.-Stavrofor *Emilian Cioran*, Preot Prof. *Ioan Bunea* și altor preoți și profesori ai Academiilor noastre teologice.

ADMINISTRATIVE. Hârtia, cerneala de tipar și salariile lucrătorilor tipografi urcându-se cu 60—100%, suntem nevoiți să sporim abonamentul la „Revista Teologică", începând cu 1 Ianuarie 1942, precum urmează: Pe un an Lei 400; pe o jumătate de an Lei 200; pentru studenții în Teologie Lei 300 anual.

Suntem convinși că credincioșii noștri abonați ne vor înțelege și ne vor sprijini și de aici înainte.

GR. T. M.

Sumarul „Revistei Teologice" pe anul 1941

I. Studii și articole

II. Predici

III. Atitudini

IV. Mişcarea literară

V. Cronică

VI. Note și Informații

De un pătrar de veac Satana dănţueşte pe spinarea Rusiei bătându-şi joc de Dumnezeu şi de sufletele oamenilor. Bisericile au fost arse sau prefăcute în săli de petreceri; oamenii cari îndrăsneau să pomenească numele Domnului Iisus Hristos ucişi sau aruncaţi în ocne; copiii învăţaţi să râdă de cele sfinte. Lui Iuda vânzătorul Domnului i-au ridicat statue, de par'că el ar fi mântuit lumea.

Nu s'a mai pomenit pe lume atâta nebunie, atâta ură împotriva lui Dumnezeu şi a Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Cu adevărat Satana era cel ce sufla în focul de nebunie care pustia viaţa în acea împărăţie.

Dar Dumnezeu nu se lasă batjocorit până la sfârşit. Cine scoate pe Dumnezeu din sufletul său, pierde orice omenie, faţa lui se schimonoseşte şi tot ce face între oameni e spre răul lor. Ceata de nebuni şi de nemernici cari a crezut că pot conduce fără Dumnezeu şi împotriva lui Dumnezeu un popor foarte număros, n'au reuşit să producă altceva decât vrajbă şi nesiguranţă în lume, neorânduială şi nemulţumire generală în ţară la ei. O astfel de ţară trebuia să cadă la cea mai mică suflare de dinafară. Ca un urias cu picioare de lut, aşa se prăbuşeşte azi această ţară a bolşevismului.

Lumea va răsufla de aici înainte uşurată şi scăpată de o mare teamă. Şi poporul nostru în rândul întâi. Se va putea apuca de aici înainte să-şi chiverniseacă liniştit pământul şi ţara lui.

Să ne rămână însă din acestea marea învăţătură că fără Dumnezeu nu poate să se întărească un popor şi nu-şi poate găsi liniştea şi mulţumirea.

Să fim recunoscători **Majestăţii Sale Regelui Mihai I** şi viteazului **General Ion Antonescu** pentru fapta lor plină de înţelepciune şi de curaj. Ei au dat neamului nostru putinţa să spele ruşinea care rămăsese înaintea lumii pe obrazul lui în urma întâmplărilor din vara trecută şi să-şi refacă deocamdată hotarele din spre Răsărit ale Ţării.

NICOLAE
Mitropolitul Ardealului
(fragment din Pastorala dela 27 Iunie 1941)

BIBLIOGRAFIE

Omagiu Inalt Prea Sfinţiei Sale Dr. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului, la douăzeci de ani de arhipăstorire. *Sibiu 1940; 90 colaboratori, XX+804 pagini, XLVI planşe cu 80 ilustraţiuni.* Broşat Lei 700·—. Legat fin în pânză Lei 780·—

E capodopera Sibiului ortodox.

Alexandru F. P. Preot: Oştirea de geniu a Bisericii, Huşi 1941
Bio-Bibliografia Profesorului Dr. Onisifor Ghibu. Bucureşti 1941
Coman G. Ioan: Miracolul clasic, Bucureşti 1940
Cosma G.: De „oeconomia" Incarnationis secundum s. Sophronium Hierosolymitanum, Roma 1940
Gherman P Diacon: Giuseppe Verdi (1813—1901), Sibiu 1941
Ghibu O. Dr. Prof. univ.: Prolegomena la o educaţie românească, Bucureşti 1941
Lancrănjan I. Dr.: Probleme moral-religioase, Bucureşti 1940
Lascarov-Moldovanu Al.: Vieţile Sfinţilor. 6 volume. Bucureşti, „Cugetarea" 1941, Lei 340.—
Lupaş I. Dr. Prof. univ.: Documente istorice transilvane, vol. I, Cluj 1940
— Studii, Conferinţe şi Comunicări istorice, vol. II, Cluj 1940
Marcu T. Grigorie Dr. Diacon: Studii Biblice („Contribuţiuni la Studiul Test. Nou" Nr. 2), Sibiu 1940
— Antropologia Paulină („Seria Teologică" nr. 20), Sibiu 1941
„Mie a vieţui este Hristos" (Fil. 1, 21). Chemare către preoţime, Sibiu 1941
Mladin Nicolae Diacon: Comunitarism şi Comunism, Sibiu 1941
Munteanu G. L. Dr.: Viaţa Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Cluj 1941
Nanu A. Prot.: Tatăl nostru; Inchinare românească, Sibiu 1940
Negoiţă T. Dr. Preot: Psaltirea in cultul ortodox, Bucureşti 1940
— Studii Biblice, vol. III şi VII, Bucureşti 1940 şi 1941
Pavel C Clement: Psihologia credinţei, Bucureşti 1941
Pavel C. Const. Dr.: Viaţa morală a oraşelor şi misiunea Bisericii, Bucureşti 1940
— L'Eglise et la Culture, Bucarest 1940
Tragedia omului in cultura modernă, Bucureşti 1941
Petrescu Toma: Conspiraţia lojilor. Francmasonerie şi Creştinism, Bucureşti 1941
Şesan P. Milan Dr. Prof. univ.: Originea şi timpul primelor traduceri româneşti ale Sf. Scripturi, Cernăuţi 1939
Stănescu G. G. Dr. Prof.: Politica imperialistă a papii Inocenţiu III şi luptele de succesiune dintre Staufi şi Welfi, Cluj 1939
— Eusebiu al Cesareei, Cluj 1940
Vasilescu Emilian Dr.: Râvna Casei Tale, Bucureşti 1940
Vlad Sofron Dr: Adevăruri vechi pentru zidire nouă. Tâlmăciri biblice pentru tineret (Bibl. „Popasuri Duhovniceşti" nr. 22). Sibiu 1941

TIPOGRAFIA ARHIDIECEZANĂ, SIBIU